

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

**E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Klümann,
H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Uluots,**

A. Mägi
toimetuse sekretär

LAHEMAD KAASTÖÖLISED.

S. Csekey, V. Ditmar, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, K. Gyldenstubbe, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlson, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, K. Trakmann.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahekirjutusteta; eriti soovitatav masinakiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Toimetus jätab enesele õiguse käsikirju lühendada. Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, missugune soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasutatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetus, Tartus, Aia tn. nr. 35.

S I S U.

Artiklid.

Kristal, H.: Itaalia 1931. a. kriminaalseadustik	193
Nõges, Valter: Eesti uus Veksliseadus	215
Grünthal, T.: Mõningaid lisamärkmeid Eesti uue Veksliseaduse kohta	222
Tjutrumov, I.: Ebaseaduspärasest rikastumisest tekkinud kohustisi	226

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond:

Kas Pensioniseaduse § 19 järgi võetakse arvesse ainult veneaegne teenistus eraraudteedel?	231
Kas käsitöölised alluvad tööinspektorile ainult siis, kui nad on tunnistatud Tööstusliku töö seaduse § 116 korras (p. 1) keskvalitsuse määrusega alluvaks töökaitse korraldustele?	232
Kas haridusministri arvamus, mis ta Vabariigi Valitsusele esitab küsimuses, kas arvestada või mitte aastaid, mis määralisel õppejõul ülikoolis väljaspool koosseisu teenitud riigiteenistusena, võib põhjust anda kaebuse tõstmiseks?	232

Itaalia 1931. a. kriminaalseadustik.

H. Kristal.

I. CP põhimõtetest ja süsteemist¹. — 1. Tänapäeva kriminaalseadustikud on valdavas osas eklektilised, s. o. kujutavad karistuspoliitilistelt põhimõtetelt mingit vahestadiumi kahe äärmise voolu — klassilise ja positiivse vahel. Seadusandlus hoidub retsipeerimast üht või teist äärmist süsteemi puhtal kujul, vaid üht neist aluseks võttes laenab mõlemist seda, mis temale sotsiaalse vajaduse ja poliitilise otstarbekuse seisukohalt vajaline ja vastuvõetav. Sellest aga sõltub ja seletub nähe, et mingi maa kriminaalõigus on suuremal või väiksemal määral vastava aja ja koha poliitilis-sotsiaalse ilme peegeldaja, eriti aga iseloomulikuks sümptomiks just indiviidi ja riigi vahekorrale, sellele, kas prevaleerib antud riigis indiviidi vabaduse või aga ühiskonna resp. riigi julgeoleku garanteerimishuvi². Indiviidi ja riigi vahekord tingib eeskätt karistuspoliitiliste põhimõtete valiku ja kompilatsiooni ning sellega kaudselt ka kogu kriminaalõigusliku süsteemi ilme, kriminaalõiguslike sanktsioonide üldiste ja eriliste kohaldamiseelduste laadi. Seepärast on mingi kriminaalseadustik täiesti mõistetav vaid vastaval poliitilisel tagapinnal.

Üks poliitilistest tendentsidest teadlikumalt ja olulisemalt mõjustatud kriminaalseadustikke on Itaalia 1931. a. Codice penale³. Ka CP on eklektiline, kuid seejuures siiski

¹ CP = Codice penale 1931.

² Vrd. Eberhard Schmidt, Strafrechtsreform und Kulturkrise, Tübingen 1931, lk. 5 jj.

³ Codice penale, Roma, Istituto Poligrafico dello Stato Libreria 1930 — Anno IX.

Itaalia materiaalse kriminaalõiguse reformi ametlik käik on üldjoontes järgmine:

1889. a. kriminaalseadustiku esimese, seejuures vägagi tagasihoidliku revideerimiskatsena esineb ministeeriumi eelnõu „Sulla interpretazione autentica di alcuni articoli del codice penale“, mille 19. III 1910 minister Vittorio Scialoja esitas saadikutekojale.

tugevalt isepärase, fašistlikust riigikäsitusest määratud ilmega.

Fašismile on riik teda moodustavate indiviidide süntees; omaenda elu elav, oma sihte ja huvisid eviv orgaaniline ter- vik, mille püsivatele huvidele peavad alistuma üksikute indi- viidide ja kihtide mööduvad ja singulaarsed huvid; see on käsitus, mille järgi riigi ja indiviidi vahekorras viimane esineb vahendina esimesele⁴.

14. IX 1919 moodustab kohtuminister Lodovico Mortara kuninga sellekohase dekreeedi alusel komisjoni kriminaalõiguse reformimiseks pea- miselt positivistlikel alustel, määrates komisjoni esimeheks positiivse kriminaalõigusliku kooli looja Enrico Ferri. See komisjon esitas 1921. a. jaanuaris kohtuministrile „Progetto preliminare di codice penale italiano“, sisaldav esimese raamatu, üldosa, ühes Enrico Ferri poolt redigeeritud seletuskirjaga.

Järgneb fašistlik revolutsioon; muutunud oludes osutub 1889. a. kriminaalseadustiku reformimine veelgi hädavajaliseks; kuid teostunud poliitiline murrang tingib murrangu ka kriminaalõiguse reformi suunas: positiivismi asendab klassitsism — lähtekohana.

Fašismi tähtsama teoreetiku ja juristi, Alfredo Rocco, esimesi samme, kohtuministeeriumi juhtimisele asudes, oli kriminaalõiguse, materiaalse kui ka formaalse, reformi algatamine. Vastavate volituste nõutamisel ei esitanud Rocco parlamendile valmis eelnõu, vaid ainult reformi põhimõtteid ja olulisemaid jooni. Saanud 24. XII 1925. a. seadusega vastavad volitused, moodustab Rocco erilise juristide komitee, mis Rocco isiklikul juhtimisel asub esialgse eelnõu redigeerimisele; komitee tööde tegelikuks juhiks oli kriminaalõiguse professor Arturo Rocco (ministri vend) koos prof. Eduardo Massari'ga. Komitee töö tulemusena valmib 1927. a. oktoobris „Progetto preliminare di un Nuovo Codice Penale“, mille eriline ministeeriumi juures moodustatud komisjon läbi vaatab. 1928. a. juulis esitab viimane oma arvamuse eelnõu kohta. Edasi teeb Rocco esialgse eelnõu koostanud komiteele — olles seda täiendanud mõne uue liikmega — ülesandeks redigeerida lõplik eelnõu (progetto definitivo). 1929. a. valmib ja avaldatakse „Progetto definitivo di un nuovo codice penale“ — ühes kohtuministri seletuskirjaga. See eelnõu esitatakse parlamendi komisjonile läbivaatamiseks ja arvamise avaldamiseks. Parlamendi komisjon esitab oma arvamuse 22. III 1930. Seejärgi kohtuminister vaatab isiklikult läbi eelnõu, tehes paljusid olulisi nii sisulisi kui ka stiililisi parandusi, arvestades ühtlasi parlamendi komisjoni seisukohti. Nii valminud seadustik avaldatakse 26. X 1930 ja jõustub 1. VII 1931.

1931. a. CP on küll 1921. a. projekti kõrval reaktsiooniline, kuid mitte reaktsioon sellele, vaid fašistliku revolutsiooni legaliseerimise paratamatuid ja loomulikke konsekvitse.

⁴ Vt. Codice penale. Relazione e R. Decreto 19. ottobre 1930 — Anno VIII, n. 1398, lk. 6 jj. — Alfredo Rocco, La Stato Mussoliniano, Roma 1930, lk. 12.

Sellelt seisukohalt oleks küllaltki konsekventne positiivse kriminaalõigusliku kooli põhimõtete retsipeerimine; kooli, mis esikohale seab ühiskonna kaitse süütegelse inimese vastu ja asendades isikliku vastutuse ohtlikkusega oma viimastes konsekventsides käsitab süütegijat haigena, teeb temast, analoogiliselt politseiriigi kriminaalõigusele, kasvatus- ja eestkostmiseseme pea ei millegagi seotud riigivõimu käes.

Siiski ei lähe fašistlik kriminaalseadustik seda teed, vaid võtab aluseks klassilise kooli — liberalistlik-õigusriikliku kriminaalõiguse täiuslikuma kehastuse, kuna see võimaldab fašismi seisukohalt veel otstarbekohasemat kriminaalõiguse kujundamist kui positiivse kooli seisukohast lähtumine. Fašismile on omane just tugeva riigi idee⁵, mille üht eeldust ta näeb autonoomse isiksuse ning isikliku vastutuse tunnustamises ja selle tõekspidamise sisendamises kodanikele. Sellele vastavalt pole fašistlikule kriminaalõigusele süütegija mitte sisemiste ja väliste tegurite sunnil, vaid isetahteliselt kuritegevusele astunud inimene, isetahteliselt riigi orgaanilisest tervikust ära langenud osa — riigivaenlane. Ja sellele vastav on ka reaktsioon: mitte eeskätt süütegija resotsialiseerimise püüe, vaid kohtlemine vaenlasena — tasumine, hirmutamise ja kahjutukstegemine. Seejuures riigi tugevuse ja püsivuse garanteerimishuvi tugev prevoleerimine tingib karistuste karmuse ja hirmutusprintsipi sagedasi ekstsessesse, peamiselt objektiivse vastutuse näol. Nii lähtub fašism küll liberalistlik-õigusriikliku kriminaalõiguse põhimõtetest, kuid käsitab ja kasustab neid mitte indiviidi vabaduse, vaid riigi julgeoleku huvides.

Alles teises järjekorras ja siiski kaunis kitsas ulatuses tunnustab CP karistuse spetsiaalpreventiivset funktsiooni seevõrt kui ta tunnustab vähenenud süüdivusvõimet, retsidiivi, süütegelist harjumust ja mõningaid muid vastutuse raskust tingivaid subjektiivseid elemente, aga ka tingimisi karistamist ja enne tähtaega tingimisi vabastamist. Ainult sel määral on CP eklektiline.

Kuid CP ei piirdu sellega, vaid läheb moodsa kooli saavutiste tunnustamises veelgi kaugemale, retsipeerides ka

⁵ Vrd. Ludwig Bernhard, Der Staatsgedanke des Faschismus, Berlin 1931, lk. 15 jj.

nn. kindlustusvahendite instituudi. Selles osas aga on CP mitte enam eklektiline, vaid dualistlik, s. t. süü- ja tasuprintsiibil põhinevat kriminaalõigust olulises mõttes kindlustusvahenditest teravalt eraldav süsteem.

2. Süsteemist. CP-s on omaks võetud süütegude kaksikjaotus — kuritegudeks (delitti) ja üleastumisteks (contravvenzioni). Vastavalt sellele jaguneb CP kolme raamatusse: esimene sisaldab kõikide süütegude suhtes kehtivaid üldmääritlusi, teine — kuritegusid ja koimas — üleastumisi⁶.

Üldosa moodustav raamat jaguneb kaheksasse tiitlisse. Esimene neist sisaldab üldmääritlusi kriminaalseaduse ajalisest ja ruumilisest kehtivusest kui ka CP ja kriminaalõiguslike eriseaduste vahekorra. Teine tiitel käsitleb karistust, selle liike ja määri üldiselt, olenematult karistuse kohastamise tingimustest konkreetjuhul. Süütegu käsitleb kolmas tiitel, sisaldades määrilusi kausaalsusest, süüvormest, karistatavust kõrvaldavatest tingimustest, katsest, süüteo raskust tingivatest seikadest ja süütegude konkurentsist. Süütegiat ja süüteo läbi kannatanut — neljas, kusjuures süütegiat käsitlevad peatükid sisaldavad määrilusi süüdivusest, retsiidiivist, süütegelisest harjumusest, — elukutselisusest ja kalduvusest ning, lõpuks, osavõttust; kannatanut käsitlev — vaid määrilusi erasüüdistusest. Viies tiitel käsitleb jällegi karistust, kuid mitte selle staatikat nagu teine tiitel, vaid dünaamikat, karistuse kohaldamist, modifitseerimist ja täitmist. Kuues tiitel määritleb süüteo ja karistuse kustumisaluseid; seitsmes — tsiviilõiguslike sanktsioone ja kaheksas — kindlustusvahendeid.

CP süsteem on praegu — kehtivate vanemate kriminaalseadustikkudega võrrelduna — mitmeti täiuslikum. Ei saa aga öelda, et ta koostajad oleksid küllaldaselt kasustanud nüüdisaegse kriminaalteooria poolt seadusandlusele just aine süsteemimise alal pakutatavat. Sageda süsteemilise puudusena esineb sisult ühtekuuluva käsitlemine eraldatult, laialipaisatult. Nii on määritus, et keegi ei saa end vabandada kriminaalseaduse mitteteadmise, paigutatud kriminaalseadust käsitlevasse ossa (§ 5), kuigi kriminaalõiguse — ka CP —

⁶ Raamatud jagunevad tiitlitesse, tiitlid peatükkidesse ja viimased paragraafidesse.

seisukohalt õigusnormi teadmine resp. mitteteadmine on süüsisu probleeme. Süsteemilt korrektsem oleks olnud selle küsimuse käsitlemine koos eksimusega. Laiali pillatud on veel näit. eksimust⁷ ja katset⁸ käsitlevad määratlused. Kuid seesugused süsteemilised vääratused pole teoreetilisele käsitlemisele veel kuigi ohtlikud. Puudusi leidub aga ka seal, kus aine paigutus tingib teoreetilise probleemi lahenduse ja kus lahendus on antav otseselt paigutusega. Näiteks: nii teoreetilise kui praktilise tähtsusega on õigusvastasuse ja süüvahekorra küsimus, s. t. küsimus, kas õigusvastasena on kvalifitseeritav ainult süüliselt või aga ka mittesüüliselt toime pandud tegu; sellest oleneb muu seas küsimus, kas, näit., süüdimata isiku tegu on kvalifitseeritav õigusvastasena või mitte, ja sellest omakorda, kas hädakaitse — kui kaitse õigusvastase kallaletungi vastu — on lubatud süüdimatu isiku vastu või mitte. Kui seadus sellele küsimusele otseselt ei vasta, siis võib ta seda teha kaudselt — süsteemiga, õigusvastasust ja süüd käsitlevate määratluste vastava paigutusega. CP ei anna aga vastust ei ühel ega teisel viisil. Edasi on CP kui moodsa seadustiku suuremaks süsteemiliseks puuduseks see, et ta karistatavust tingivates seikades ei erista — peale paari erandjuhu — õigusvastasust ja süüd kõrvaldavaid seiku, käsitledes lihtsalt karistatavust kõrvaldavate tingimustena nii hädaseisundit (§ 54) kui süüdivust (§ 85), eksimust (§ 47), juhust (§ 45) jm.

Süsteemilise edusammuna mainitud puuduste kõrval esineb süütegu raskendavate resp. kergendavate seikade eristamine objektiivseiks ja subjektiivseiks (§§ 70, 61, 62). See on eristus, mis olult seoses karistatavuse kahe positiivse eeldusega: õigusvastasuse ja süüga; selle eristuse läbi selgineb karistuse raskuse seos õigusvastasusega ühelt poolt ja süüga teiselt poolt. Tunnustustvääriv on ka tegija, s. t. süüdivuse, retsiidivi jne., käsitlemine iseseisvalt, lahus teost; kuid süsteemilt ebaõige on vastava tiitli paigutamine — vähemalt süüdivust käsitlevas osas — järgnevana süütegu käsitlevale. Üldse on CP-le iseloomulik, et ta süsteemilt rahuldav on väiksemate alaosade piires, mitterahuldav aga suurte osade paigutuses, süsteemi põhijoontes.

⁷ §§ 47, 59, 60, 82, 83.

⁸ §§ 56, 49.

Järgnevalt on antud ülevaade kriminaalseaduse, süüteo üldelementide ja süüteo sanktsioonide käsitlest CP-s.

II. Kriminaalseadus. CP esimeses paragraafis on fikseeritud liberalistlik-õigusriikliku kriminaalõiguse pärandis, üksikisiku vabaduse kindlustuse põhimõte: *nullum crimen, nulla poena sine lege*. Et selle põhimõtte oluks on muu seas nõue, et karistatav tegu oleks seaduse poolt keelatud just teo toimepaneku ajal, siis määrab see põhimõtte ühtlasi ka kriminaalseaduse ajalise kehtivuse piirid: kriminaalseadus pole kohaldatav enne ega ka pärast tema kehtivust toime pandud tegude suhtes. Seda juba 1. §-i määritlusega antud kriminaalseaduse ajalise kehtivuse põhimõtet deklareerib CP aga veel kord otse järgnevas §-s, milles ühtlasi määriteldud ka erandid ajalise kehtivuse põhiprintsiibist. Need erandid on tehtud kergema seaduse põhimõtte alusel: kui süüteo toimepanekuaja ja hilisem seadus on erinevad, siis kohaldatakse seda neist, mis süütegijale soodsam, ükskõik, kas osutub selleks süüteo toimepaneku ajal või otsustamise ajal või vahepeal kehtinud seadus. Sama põhimõtte kehtib ka siis, kui üks järgnenud seadusi tunnistab teo mitte-süütegeliseks. Otseselt on väljendatud ka eelmiste määritluste mittekehtivus ajutiste ja erandlike seaduste suhtes (§ 2).

Ruumilise kehtivuse määramisel on võetud aluseks territoriaalne printsiip (§§ 3, 6). Kuid vastavalt CP võimupoliitilisele iseloomule on sellest printsiibist tehtud kaunis kaugeleulatuvaid erandeid nii personaalse kui ka kaitseprintsiibi alusel. Neist iseloomulikumaid on just viimase printsiibi alusel riigi ja itaalia kodanikkude poliitiliste huvide kaitseks tehtud erand. § 8 järgi karistatakse Itaalia seaduste alusel itaalia kodanikku kui ka välismaalast, kes pannud toime välismaal poliitilise süüteo; poliitilise süüteo all mõistab CP aga igat süütegu, mis rikub mingit riigi või kodaniku poliitilist huvi kui ka üldsüütegu, mis tervena või osas pandud toime poliitilistel motiividel! Seejuures võetakse süüdlane vastutusele ainult kohtuministri nõudmisel, peale selle on aga nõutav ka kannatanud eraisiku kaebus, kui süüteo karistatavus on sõltuv mainitud kaebusest; kohtuministri nõudmine pole aga eelduseks vastutusele võtmisel raskemate, § 7 üksikasjaliselt loendatud poliitiliste süütegude eest (§ 8). Välismaal toime pandud poliitiliste kui ka mittepoliitiliste

süütegude eest võidakse tegija võtta vastutusele kohtuministri nõudmisel ka siis, kui sama asi juba otsustatud välismaa kohtus (§ 11).

Mis puutub süütegijate väljaandmisse, siis on see, nagu määritleb § 13, normitav Itaalia seaduste ja rahvusvaheliste lepingute ning kommetega. Igal juhul on väljaandmine lubatav ainult tegude puhul, mis nii Itaalia kui ka välismaa seadustes käsitatud süütegedena. Itaalia kodaniku väljaandmine on lubatud, kuid ainult siis, kui see vastavas lepingus otseselt ette nähtud.

Rahvusvahelise kuritegijaskonna vastu võitlemise vahendina on tähelepanuvääriv välisriigi kohtuotsuste tunnustamine retsidiivi, süütegelise harjumuse, elukutse- lisuse ja süütegelise kalduvuse kindlakstegemise, samuti lisakaristuste, kindlustusvahendite kohaldamise jne. otstarbel (§ 12).

Need on iseloomulikud jooned ja uudsused kriminaal- seadust käsitlevas osas.

III. Süütegu. — 1. Tegu. Uudsuseks süüteo üldele- mente käsitlevas osas on teo (fatto) ja seoses sellega kausaal- suse lähem määritlemine. Otseselt on fikseeritud teo kahe- sugune ilmuvusvorm aktiivse või passiivse suhtumise näol. Tegu käsitlevaist paragraafest (eriti § 40) järeldub, et teo resp. süüteo olulisi tunnuseid on inimese suhtumise kõrval ka sellega põhjustatav muutus välisilmas, välistagajärg kah- justuse või ohustuse näol. Järelikult on CP järgi välistaga- järg oluliseks tunnuseks ka passiivsele süüteole, tegevusetus- deliktile. Vastavalt eelöeldule käsitab CP aktiivset ja pas- siivset suhtumist ühtlaselt ka kausaalsuse seisukohalt, tunnis- tades karistatavuse tingimatuks eelduseks kausaalse sideme olemasolu nii aktiivse kui ka passiivse suhtumise ja krimi- naalõiguslikult relevantse välisilma muutuse vahel (§ 40). CP käsitab kausaalset sidet nõnda siis mitte mehaanilis- looduslikus, vaid loogilis-tunnetusteoreetilises mõttes.

Mis puutub kausaalsuse sisulisse käsitusse, siis on CP-s omaks võetud ekvivalentsuse, s. t. konkreettagajärje kõikide tingimuste samaväärsuse printsiip: § 41 määritleb, et eelnevate, samuti üheaegsete ja järgnevate põhjuste kon- kurss ei kõrvalda kausaalset sidet tegija suhtumise ja taga- järje vahel. Sama paragraafi teises lõikes määritletakse, et

järgnenud põhjused kõrvaldavad kausaalse sideme siis, kui olid iseendast küllaldased põhjustama tagajärge. Tolle viimase määratluse mõte on ebaselge. Temas võidakse näha ekvivalentsuse printsiibi konsekventsi; siis tähendaks ta seda, et kausaalne side antud tingimuse ja tagajärje vahel puudub siis, kui sel konkreetjuhul hilisem tingimus oleks niikuinii, ka eelmiste ärajäämisel, põhjustanud tagajärje (nn. kausaalsideme katkemine). Kuid selles määratluses võidakse näha ka erandit ekvivalentsuse printsiibist, ja siis oleks ta mõistetav nii, et hilisem tingimus kõrvaldab eelmiste kausaalse tähenduse ka siis, kui ta iseendast, eelmistest abstraheeritult, oli mõeldav küllaldase põhjusena antud tagajärjele; sellega antaks osaline tunnustus adekvaatsuse printsiibile.

Peab aga tähendama, et kausaalsuse määritlemine seadustikus just nüüd, kus see probleem kriminaalõigusteaduses jälle kord äärmiselt akuutne ja vaieldav, on õieti küsitava väärtusega; oleks vahest õigem olnud siin teooriale ja praktilisele vabamaid käsi jätta.

2. Õigusvastasus. Nagu tähendatud, ei erista CP karistatavuse eelduste üksikuid liike. Ainult mõne neist kuuluvus õigusvastasust kõrvaldavate tingimuste sekka on märgitud vastavate §§-de pealkirjades. Nii ka hädakaitse kuuluvus — vastava §-i pealkirjastamisega seadusliku kaitsena (legittima difesa — § 52). Hädakaitse isepärasemaid jooni CP-s on nõue, et tegu oleks pandud toime kaitse paratamatusest, teiste sõnadega, seesuguses olukorras, milles teisesugune enda või teise õiguse kaitse polnud võimalik (hädakaitse subsidiaarsus). Peale selle on nõutav ka õigusvastase ründe aktuaalsus, silmapilkne ohtlikkus, ja kaitse proportsionaalsus ründega; lubatud on nii enda kui teise isiku õiguse kaitse. Lahtiseks on jäetud aga küsimus, kas õigusvastasus on mõeldud subjektiivsena või objektiivsena, s. t. kas on õigusvastasena käsitatav näit. ainult süüdivusvõimelise inimese rünne või ka süüdimatu, näit. hullumeelse oma.

Üheks raskemaks ülesandeks itaalia teooriale saab küll hädaseisundi kuuluvuse määramine, sest seaduse sõnastuse järgi on hädakaitse käsitatav nii õigusvastasust kui süüd ja ka karistust kõrvaldava tingimusena (§ 54). Erinevalt tänapäeva üldisest tendentsist tunnustab CP hädaseisundit õieti kitsastes piirides. Kitsendavate tingimustena esinevad nimelt

hädaseisundi tunnustamine ainult enda või teise isiku hoidmisel raskes isikut ähvardavast kahjust, ja, teiseks, nõue, et hädaoht poleks tahtlikult põhjustatud hädaseisundis viibija enda poolt. Hädaseisundis toimepandu peab olema proportsionaalne hädaohuga, s. t., on nõutav konkureerivate hüvede proportsionaalsus; tollest nõudest pole tehtud ühtegi erandit. Peale selle on fikseeritud üldiselt tunnustatud nõuded, nagu hädaohu aktuaalsus ja teisiti mittekõrvaldatavus, ka nõue, et hädaseisund ei kõrvalda isiku karistatavust, kes kohustatud alistuma ohule. Lõpuks peab CP tarvilikuks las-kuda kasuistikasse, määritelles, et hädaseisund võib olla tingitud ka ähvardusest ja et seejuures toimepandu eest vastutab ähvardaja (vahendliku toimepaneku juhte!).

Õigusvastasust kõrvaldavate tingimustena käsitab CP ka õiguse teostamist ning kohustuse täitmist (§ 51) ja reivade seaduspärasest tarvitamist (§ 53); näib, et sellena on mõeldud ka kannatanu nõusolek, kui rikutakse või ohustatakse õigust, mille rikkumise resp. ohustamise üle võib kannatanu keh-tivalt otsustada (§ 50).

Hädakaitse jne. (§§ 51—54) piiride süülisele ületamisele ei omista CP ei karistust kõrvaldavat ega ka vähendavat lähendust (§ 55).

Putatiivseid õigusvastasuse kõrvaldamistingimusi käsitleb § 59, mille järgi karistatavust kõrvaldavate tingimuste ekslik eeldus arvatakse tegija kasuks; ei arvata tegija kasuks eeldust, mille ekslikkus tingitud ettevaatamatusest, kui see-juures toimepandu karistatav ettevaatamatu süüteona.

3. S ü ü d i v u s. Süüdivusvõimet piiritleb CP lühidalt ja selgelt kui võimet aru saada ja tahta (la capacità d'intendere e di volere — § 85). Süüdivusvõime täieliku puudumise kõr-val tunnustab CP ka vähenenud süüdivusvõimet. Esimest käsitleb § 88, mille järgi süüdimatus on antud siis, kui haigusest (füüsilisest või psüühilisest) on tingitud selline psüühiline seisund, milles täiesti kõrvaldatud mõlemad või üks mainitud võimeist. Siingi ei saa CP hoiduda liigsetest üksik-asjadest, määritelles *actio libera in causa* juhtu (§ 87), s. o. süüdimatuse mittetunnustamist siis, kui tegija ise end viis sellesse seisundisse sihiga panna toime mingi süütegu, ja, teiseks, ka vahendliku toimepaneku üht erijuhtu — süüteo toimepanekut teise inimese süüdimata seisundisse viimise teel. Vähenenud süüdivusvõime all mõistab CP mingist haigu-

sest tingitud psüühilist seisundit, milles arusaamis- või tahte- võime on vaid raskekujuliselt häiritud. Vähenenud süüdivus- võime ei kõrvalda aga karistatavust (s. t. süüd), vaid esineb ainult karistust vähendava seigana (§ 89). Ei kõrvalda süüdi- vust, ei täielikult ega osaliselt, affekti seisund, mis tingitud ärritusest või kirest (§ 90).

Üksikasjaliselt käsitleb CP joobumuse mõju süüdivusele. Täielik joobumus kõrvaldab süüdivuse ainult siis, kui ta tingitud juhusest või *vis absoluta*'st (§ 91). Järelikult vastutab tegija tahtliku või ettevaatamatu joobumuse korral ka tege- likult süüdimata seisundis toimepandu eest; sellega annab CP tunnustuse puhtakujulisele objektiivsele vastutusele. Mitte- täielikku, kuid arusaamis- või tahtevõimet raskekujuliselt häirivat joobumust käsitleb CP vähenenud süüdivusvõimena, aga jällegi vaid siis, kui joobumus on tingitud juhusest või *vis absoluta*'st (§§ 91, 92). Karistust suurendava mõju omis- tab CP siin *actio libera in causa* juhule, s. t. joobumuse, olgu täieliku või mittetäieliku, esilekutsumisele tegija enda poolt selleks, et sellises seisundis panna toime süütegu (§ 92). Karistust suurendava seigana esineb ka süüteo toimepanek harjumuspärasel joobumuses. Harjumusjoobumuse all mõis- tab CP reeglipäraselt korduvat ja sagedat joobumist alkoho- list või muust uimastusainest (§ 94). Küll kohaldatakse üldisi süüdivust käsitlevaid paragraafe (§§ 88, 89) siis, kui süütegu pandi toime uimastavate ainete tarvitamisest põhjustatud kroonilise mürgistuse seisundis (§ 95). Ei ole võimatu, et see mürgistusstaadium saab CP määritluste tõttu ideaaliks nii mõnelegi harjumusjoodikule.

Eluealiselt on täieliku süüdivusvõime puudumise piiriks 14. eluaasta; 14. a. kuni 18. a. alaealisi, kes võimelised saama aru ja tahtma, käsitleb CP vähenenud süüdivusvõimega isi- kutena (§§ 97, 98).

4. Süüvormid. 42. §-i esimeses lõikes määritletakse üldpõhimõttena, et seaduses süüteona käsitatav aktiivne või passiivne suhtumine on karistatav mitte muidu kui teadlikult ja tahtlikult (*con coscienza e volontà*) toimepanduna.

Väidetakse⁹, et selle määritlusega CP deklareerib süülise

⁹ Vt. Carlo Saltelli ed Enrico Romano-Di Falco, *Commento teorico-pratico del nuovo codice penale*, Vol. I — Parte prima, Roma 1930, lk. 251 jj.

vastutuse põhimõtet. See on aga väär. Selle määritlusega fikseerib CP vaid seda, et kriminaalõigusliku vastutuse esimesi eeldusi on isetahteline, s. o. mehaanilisest ja füsioloogilisest sunnist vaba suhtumine, käitumine. Sellega ta ainult riivab objektiivse ja subjektiivse vastutuse küsimust, sest seisukoht selles küsimuses — eeldusel, et arvestatakse ka süüdivust — oleneb tegija teadvuse ja tahte suhtest mitte ainult tegevusele resp. tegevusetusele, vaid ka viimaste kriminaalõiguslikult relevantsetele tagajärgedele. Eriti maksab öeldu just CP kui tagajärge süüteo olulise tunnusena käsitava seadustiku suhtes. Pigemini järeldub tollest määritlusest, et seades karistatavuse subjektiivseks põhieelduseks teadvuse ja tahte ulatuse ainult suhtumisele, CP põhimõtteliselt ei eita objektiivset vastutust tagajärje-vastutuse näol. Subjektiivse, süülise vastutuse suhtes omavad tähtsust alles järgnevad 42. §-i lõiked. Selle §-i teises lõikes määritellakse, et seadustikus kuriteo *na* (delitto) käsitatav tegu (fatto, s. t. tegevus resp. tegevusetus + tagajärg) pole karistatav muidu kui tahtlikult toimepanduna, peale, esiteks, ettevaatamatu kuriteo (delitto colposo) ja, teiseks, nn. sihtlust ületava kuriteo (delitto preterintenzionale) juhtude. Edasi määritellakse, et seadus määrab need juhud, mil tegija vastutab objektiivselt põhjustatud tagajärgede eest; sellega antakse otsene tunnus objektiviivsele vastutusele tagajärje-vastutuse näol.

Lähemalt määritleb süüvorme § 43. Kuritegu on tahtlik ehk sihtluspärane (secondo l'intenzione), kui kahjulik või ohtlik tagajärg, millest seadus seab sõltuvusse kuriteo olemasolu, oli tegija poolt ette nähtud ja tahetud tema suhtumise järeldusena. See on kõigiti korrektne *dolus directus*'e piiritus; jääb aga selgusetuks CP seisukoht *dolus eventualis*'e suhtes, ehk olgu siis, et anname sihtlusele, mida CP samastab tahtlusega, tema mõistele mittevastava ulatuse.

Kuritegu on sihtlust ületav, kui tegevusest või tegevusetusest sugeneb tahetust raskem tagajärg. Siin tekkinud tagajärg ületab nimelt raskuselt kavatsetud tagajärje. Selle ületuse suhtes puudub tahtlus, aga selle suhtes pole nõutav ettevaatamatuski, s. o. nii siis üks objektiivse vastutuse vorme. Sihtlust ületava tagajärje eest on tegija vastutav seaduses eriti mainitud juhtudel.

Kuritegu on ettevaatamatu ehk vastuoksne sihtlusele, kui tagajärg, olgugi ette nähtud, pole süüdlase poolt

tahetud ja tekitatakse hooletusest (imprudenza), lohakusest (negligenza), kogenematuses (imperizia) või seaduste, korralduste jne. tähele panemata jätmisest. Ettevaatamatus kuri-teos nagu sihtlust ületavaski on tagajärg sihtlusest kaugemale ulatuv. Kuid sihtluse ületuse juures puudub ainult t a s a - k a a l tahetud tagajärje ja tekitatud tagajärje vahel, kuna tekitatu ületab vaid kvantiteedilt tahetu; ettevaatamatuse juures aga teostub tahetule v a s t u o k s n e tagajärg. Ettevaatamatuse alumise piiri määrab § 45, tunnistades karistamatuks juhuslikult toime pandud teo.

Mis puutub ü l e a s t u m i s t e (contravvenzioni) süüliste külge, siis ei omista CP siin süüvormide erinevusele üldiselt mingit olulist tähendust; on ükskõik, kas põhjustati tagajärg ettevaatamatult või tahtlikult; oluline on vaid suhtumise isetahtelisus (§ 42). Ainult erandina, seaduses eriti mainitud juhtudel seab CP üleastumiste karistatavuse sõltuvusse süüvormide erinevusest (§ 43).

5. Eksimus. 47. §-i esimese lõike sõnastuse järgi kõrvaldab eksimus süütegu konstitueerivas olmas karistatavuse. See on aga vaid täpsuse arvel harrastatav terminoloogiline isepärasus; siingi on eksimus tõeliselt mõeldud süüd kõrvaldava seigana, tahtluse puudumisena. Samas määritletakse ka, et eksimus ei kõrvalda karistatavust, s. t. süüd siis, kui eksimus on tingitud ettevaatamatusest ja tegu seejuures karistatav ka ettevaatamatult toimepanduna.

Üleliigse instruksioonina esineb aga määritus, et eksimus olmas, mis konstitueerib teatud süüteo, ei kõrvalda teise, sellest erineva, kuid sama teoga konstitueeritava süüteo karistatavust. See on endastmõistetavus, mille määritlemine seadustikus jätab tahes-tahtmata kohtuniku iseseisva mõtlemisvõime usaldamatuse mulje. Sama peab tähendama ka § 18 kohta, mille järgi äsjavaadeldud määritlused on kohaldatavad ka siis, kui eksimus süütegu konstitueerivas olmas on tingitud pettusest, kusjuures petetu poolt toimepandu eest vastutab petja. See on jällegi vaid üks vahendliku toimepaneku juhte.

Eksimust karistatavust kõrvaldavates ja karistuse raskust lingivates seikades käsitletakse objektiivse printsiibi alusel, millest tehakse mõningaid kontsessioone subjektiivsele. Kõige pealt, eksimus vastutust raskendavates ja kergendava-

tes seikades arvatakse süütegija kahjuks resp. kasuks. Sellega laiendatakse objektiivset vastutust tingimustele, mis raskendavad vastutust. Selle karmimaid konsekventse oleks *error in persona* mittetunnustamine, näit. tapmise puhul. Kuid selle, ja ka ainult selle, liigselt karmi konsekventsi vältimiseks tunnustatakse erandina subjektiivset vastutust: eksimisel kannatanu isikus ei arvata tegija kahjuks vastutust raskendavaid seiku süütegija ja kannatanu vaheliste eriliste suhete ja kannatanu omaduste näol. Aga sedagi mitte erandita: objektiivne vastutus jääb püsima sedavõrt, kuivõrt raskendavate tingimustena esinevad kannatanu eluiga või muud psühho-füüsilised omadused (§ 60).

Nagu tähendatud, käsitletakse objektiivse printsiiibi alusel ka eksimust vastutust kergendavates tingimustes; nende mittetundmisel või olematuks pidamisel süütegija poolt arvatakse nad siiski kasuks viimasele. Aga siingi on tehtud erand subjektiivse vastutuse tunnustamisega ja seda jällegi *error in persona* ulatuses. Kuid mitte enam süütegija kasuks, vaid kahjuks. § 82 järgi vastutab tegija, kes kavatsetud isiku asemel eksitusest kahjustab teist, nii nagu oleks ta pannud toime süüteo just tõeliselt mõeldu vastu, kusjuures eksimuse võis tingida ka *aberratio ictus*.

Senivaadeldud määratlused käsitlesid eksimust olulises mõttes, s. t. olemasolevate seikade mitteteadmist või olematuks pidamist. Peale selle määritletakse CP-s ka süütegu resp. vastutuse raskust tingivate seikade olemasolu ekslikku eeldamist. Kui tegija ekslikult eeldab, et olemas karistatavust kõrvaldav tingimus, siis arvatakse seesugune eksimus kasuks tegijale (§ 59). Kuid siingi, nagu tavalisegi eksimuse juures (§ 47), ei kõrvalda karistatavust eksimus, mis tingitud ettevaatamusest, kui tegu seejuures karistatav ka ettevaatamatult toimepanduna. Siit järgneb muu seas ka putatiiv-häda-kaitse jne. tunnustamine CP poolt.

Mis puutub vastutuse raskust tingivate seikade ekslikku eeldamisse, siis käsitleb CP seda korrelatiivselt tavalisele eksimusele mainitud seikades: vastutust raskendavate või kergendavate seikade ekslikku eeldamist ei arvata tegijale ei kahjuks ega kasuks. Erand tehakse siingi *error in persona* puhul subjektiivse vastutuse tunnustamise näol: kannatanu isikus antud, vastutust raskendava seiga ekslik eeldamine arvatakse kasuks tegijale sedavõrt, kuivõrt sellise seigana ei esine

kannatanu eluiga või muud psühhofüüsilised omadused (§ 59).

Mis puutub õiguseksimusse, siis lähtub CP õigusvastasuse teadmise presumptsioonist. Kriminaalõiguslike normide suhtes on see otseselt väljendatud 5. §-s, mille järgi keegi ei saa end vabandada kriminaalseaduse mitteteadmise-ga. Erandina tunnustab CP mittekriminaalõiguslikku eksimust, kuid ainult sedavõrt, kuivõrt selline eksimus tingib eksimuse olmas (§ 47).

IV. Süüteo ilmuvusvormid. — 1. Katse. Karistatava katsena käsitab CP ainult kuriteo-katset. §56 piiritleb katset teona, mis kõlvuline süüteo toimepanekuks ja silmanähtavalt sihitud sellele, kuid mis jääb lõpetamata või ei põhjusta tagajärge. Olulise täiendusena sellele piiritlusele esineb 49. §-s antud putatiivdelikti mõiste. Pole karistatav — nii määritletakse § 49 —, kes paneb toime mingi teo, ekslikult eeldades, et paneb toime süüteo. See piiritlus hõlmab mitte ainult putatiivdelikti olulises mõttes, mitte ainult teo karistatavuse, vaid ka teo süütegelikkust tingiva olma olemasolu ekslikku eeldust. Esimese — putatiivdelikti olulises mõttes — karistamatust deklareerivana on see määritus täiesti üleliigne, mitte aga teise putatiivdeliktina käsitatava juhu karistamatust tunnustavana. Kokkukõlaliselt katse piiritlusega järeldub sellest, et CP asub katse mõiste suhtes nn. tegukonna puudulikkuse teooria seisukohal, s. t. eitab tegukonna elementide üheväärsust ja tunnustab karistatava katse antuks ainult tegukonna elemendina esineva välistagajärje ärajäämisel, kuna teiste tegukonna elementide ärajäämisel käsitab tegu vaid karistamatu putatiivdeliktina¹⁰. Karistamatuks tunnustatakse ka kõlbmatu katse. Viimane on CP järgi antud siis, kui relevantse tagajärje tekkimine on võimatu teo kõlbmatuse või objekti olematuse tõttu.

Et katse algusena CP-s ei esine „commencement d'exécution“, tegukonnateo soorituse algus, vaid katse on antud

¹⁰ Kokkukõlas sellega on ka ülalmainitud 59. §-i määritus, mille järgi karistatavust kõrvaldav tingimus arvatakse tegijale kasuks ka siis, kui tema olemasolu tegijale teadmata. Seegi juht on käsitatav putatiivdeliktina, tegukonna-elementi puudumisena: tegija eeldab ekslikult, et puudub karistatavust kõrvaldav seik, s. t., et antud negatiivne süütegelikkust tingiv tegukonna-element.

teo kõlvulisusega süüteo toimepanekuks ning sihitusega sellele, ja et ei määrateldaks ettevalmistust, siis on mõeldav karistatava katsena tegude käsitlemine, mis muidu oleksid käsitatavad vahest ainult ettevalmistusena.

Katse karistamist määritleb § 56. Sooritatud kuriteo eest seaduses ette nähtud karistust vähendatakse katse korral kaunis tunduvalt, näit. vangistuskaristust $\frac{1}{3}$ kuni $\frac{2}{3}$ võrra. Kõlbmatu katse puhul võib kohus õigeksmõistetute suhtes kohaldada kindlustusvahendeid (§ 49). Isetahteline loobumine katsest jääb karistamata; katse eest määratud karistus vähendatakse $\frac{1}{3}$ kuni $\frac{1}{2}$ võrra, kui tegija isetahteliselt takistab tagajärge tekkimast (§ 56).

2. Osavõtt. Tähelepanuväärivamaid peatükke CP-s on osavõttu käsitlev. Vastandina suuremale osale kriminaal-seadustikest, ei erista CP osavõtu üksikuid liike, s. o. kaastoimepanekut, kaasaitamist, kihutamist, vaid mainib lihtsalt kaasteotsejaid, osalisi ühes ja samas süüteos (§ 110). Sellega tahab CP kõrvaldada mitte ainult teooriale, vaid ka praktilisele raskusi valmistavaid osavõtu liikide eraldamise ja osavõtu aktsessoorsuse probleeme. Kohtul jääb oma suva piires hinnata ja arvestada iga süüteos mingil viisil osavõtnu aktiivsuse astet ja tähtsust. Muidugi selgitab praktiliselt sellegi lähenduse õiguspoliitilise väärtuse. Üht peab aga tähendama: nõnda kui CP katse omapärase piiritlusega jätab ebamääraseks karistatava teo piirid tema saamises, kujunemises, nii jätab ta siin need piirid ebamääraseks ekstensiivsusest, osaliste kogult. Selle tulemusena kaotab 1. §-s toodud *nullum crimen sine lege* põhimõte paljugi oma mõttest ja väärtusest.

CP ei tunne üksnes tahtlikku osavõttu, vaid ka ettevaatamatut (§ 113), käsitledes mõlemaid oluliselt ühistel alustel. Üldise reeglina kohaldatakse kõikide osaliste suhtes süüteo eest ette nähtud karistust (§§ 110, 113). Selle üldreegli jälgimisel tuleb aga arvestada mõningaid eritingimusi. Kõige pealt määrab CP mõned erilised, osavõtu eest karistamise kohastamisel arvestatavad seigad; karistust suurendavatena mainitakse, näit., süüteo toimepanekut viie või enam osalise poolt, esinemist koostöö organiseerijana või juhtijana jne. (§ 112); karistust vähendavatena — näit. osavõtu vahest tähtsust süüteo ettevalmistusel või sooritamisel (§ 114). Karistust suurendavate seikade arvestamine on seejuures kohtunikule obligatoorne, vähendavate — fakultatiivne. Edasi määritleb

CP üldiste vastutuse raskust tingivate seikade¹¹ toimet osalistele. Siingi aga jälgib CP objektiivset printsiipi. Näit., kui eriliste tingimuste või erilise vahekorra tõttu kannatanuga muutub süüteo iseloom ühe osalise suhtes, siis vastutavad teisedki sama süüteo eest; küll võib kohtunik süüteo raskenemise korral vähendada karistust neile, kelle suhtes puuduvad vastutust raskendavad seigad (§ 117). Sama näeme ka osavõtu ekstsessi juures. Kui ühtede poolt toime pandud süütegu on erinev teiste osaliste poolt tahetust, siis vastutavad needki toimepandu eest, kuid eeldusel, et nende suhtumine oleks olnud kausaalne toimepanduga. Ja siin on karistuse vähendamine kergemat süütegu kavatsenuile obligatoorne. — Kahe või enam isiku kokkulepe panna toime teatud süütegu on süüteo mitteteostamise korral karistatav ainult seaduses mainitud juhtudel; küll võib aga kohtunik kohaldada kindlustusvahendeid. Oluliselt samal viisil käsitleb CP ka kihutamist, millele ei järgnenud süütegu (§ 115). — Vahendlikule toimepanekule, mida 111. §-s piiritletakse kui süüdimata või isikuliste omaduste tõttu (!) mittekaristatava isiku määramist mingi süüteo toimepanekule, omistab CP karistust suurendava toime.

3. Süütegude konkurents. Tänapäeva seadustikud lahendavad süütegude konkurentsi tavaliselt ühe ühise karistuse kohaldamisega imamis- (absorptsiooni) või karmindamispõhimõtte (asperatsiooni) alusel. CP pöördub tagasi vanale põhimõttele: *quot delicta tot poenae*, s. t. karistuste summeerimispõhimõttele, kohaldades seda nii reaalkonkurentsi (§§ 71 jj.) kui ka ideaalkonkurentsi (§ 81) puhul. §§ 72—77 käsitlevad karistuste summeerimisreegleid üksikute karistusliikide kaupa. Nii määritleb § 72, et kui tegija on süüdi süütegudes, millest igaüks on karistatav eluaegse sunnitööga, siis karistatakse süüdlast surmanuhtlusega. Ka see on üks CP-le iseloomulikke hirmutusprintsiibi hüpertroofia juhte. Teiste karistusliikide suhtes määravad §§ 78 ja 79 summeerimise tulemuste maksimaalsed piirid, näit. vangistuskaristusele 30 a., arestile 6 a. jne.

V. Süüteo raskust tingivad seigad. — Nagu tähendatud, määritleb CP süüteo raskust tingivaid seiku ja eraldab neis

¹¹ §§ 70, 61, 62.

objektiivsed subjektiivsetest. Objektiivsetena käsitab CP teo iseloomu, vahendeid, objekti, aega, kohta ja muid modaliteete, samuti kahju või hädaohu suurust ja kahjukannataja isikulisi omadusi puudutavaid seiku; subjektiivsetena — tahtluse intensiivsust, ettevaatamatuse iseloomu, süütegija isikulisi omadusi ja suhteid kannatanuga puudutavaid ja ka seiku, mis seotud süütegija isikuga; viimasena — mainitu all mõistab CP süüdivust ja retsidiivi, eraldades neid süüteo subjektiivsetest elementidest ning lähemalt neid vaadeldes tegijat käsitlevas osas.

61. ja 62. §-s loendab CP üldisi süütegu raskendavaid ja kergendavaid seiku. Subjektiivsete süütegu kergendavate seikadena käsitab, näit., teotsemist kõlblalt või sotsiaalselt väärtuslikel motiividel, reageerimist vihahoos, mis põhjustatud teise isiku õigusvastase teoviisiga, teotsemist massisugestiooni mõjul; raskendavatena — teotsemist hukkamõistetavatel motiividel, vägivaldselt või julmalt jm. Objektiivsetest seikadest omistab CP süütegu kergendava tähenduse eriliselt väheväärtusliku varanduse kahjustamisele, kannatanu tahtlikule kaasteotsemisele süütegijaga jm.; raskendava — seesuguste aja, koha jm. tingimuste kasustamisele, mis raskendavad kaitsemise, abisaamise võimalust, toimepandud süüteo tagajärgede raskendamisele ja ka selle katsetamisele jne. Ühtlasi määritleb CP üksikasjaliselt nende seikade arvestamise tingimused ja piirid karistuse kohastamisel (§§ 63—69).

Süütegija isikus antud vastutuse raskust modifitseerivaid seiku käsitleb CP süütegijat ja süüteo läbi kannatanut käsitlevana pealkirjastatud peatükis. Neist süüdivus esineb karistusmäära tingivana ainult joobumuse (§§ 92, 94) ja vähenedud süüdivusvõime (§ 89) puhul; esimesel — raskendava, teisel — kergendava tingimusena. Retsidiiv esineb üldise vastutust raskendava tingimusena; siingi määritletakse üksikasjaliselt ja kohtuniku suva kitsendavalt karistuse kohastamise tingimusi. Ühtlasi fikseerib CP retsidiivi erivormide — süütegelise harjumuse (§§ 102—104), elukutselisuse (§ 105) ja kalduvuse (§ 108) nentimise eeldused. Harjumuse, elukutselisuse ja kalduvuse puhul on peale karistuse kohaldatavad ka kindlustusvahendid (§ 109).

Nii kui süütegu käsitlevas osas süütegude konkurents esineb vastutuse raskust tingivate seikade erivormina, nii esi-

neb sellise erivormina tegijat käsitlevas osas tegijate konkurents, osavõtt.

VI. Sanktsioonid. — 1. Karistus. CP liigitab karistused üldiselt kahte, teineteisest teravalt eraldatud liiki: põhija lisakaristusteks. Põhikaristused määrab kohtunik süüdimõistva otsusega, kuna lisakaristused esinevad süüdimõistmise õiguslikkude järeldustena (§ 20).

Põhikaristused. Kuritegude eest määratavad põhikaristused on: 1. surmanuhtlus, 2. eluaegne sunnitöö (ergastolo), 3. türm (reclusione) ja 4. rahatrahv (multa). Üleastumiste eest määratakse põhikaristustena: 1. arest ja 2. tasuraha (ammenda).

Surmanuhtlus viiakse täide mahalaskmise teel; täideviimine on mitteavalik, millest võib erandi teha kohtuminister (§ 21).

Sunnitöö on eluaegne ja täidetakse vastavates asutistes; sunnitööliste suhtes maksab töökohustis ja neid eraldatakse ööks. Vähemalt kolm aastat karistust kandnut võidakse lubada välistöödele. Kohtuminister võib korraldada sunnitöö täitmist ka asumaadel; asumaal karistust kandjat võib lubada välistöödele ka enne kolme aasta möödumist (§ 22).

Ka türmikaristus on seotud töökohustise ja öise eraldamisega; türm on määratav 15 päevast 24 aastani. Välistöödele lubatakse peale aastast karistusekandmist. Ka türmikaristus on asumaadel teostatav (§ 23).

Arest määratakse 5 päevast 3 aastani ja kantakse kas seks määratud erilises asutises või türmiasutiste eriosakondades; arestigi suhtes on ette nähtud töökohustis ja öine eraldamine; arestis peetavat võidakse lubada töötada ka neil aladel, millel töötamine pole kinnipidamisasutises korraldatud, arvestades seejuures kinnipeetava kalduvusi ja endist tööala (§ 25).

Harjumus-, elukutselis- ja kalduvuskuritegijate, samuti vähenenud süüdivusvõimega ja alaealiste süütegijate jaoks on ette nähtud kinnipidamiskaristuste täitmise asutised (§§ 141, 142). — Süütegijate paigutamisel tuleb nii üldistes kui erilisestki kinnipidamisasutistes arvestada retsidiivi ja süüteo liiki (§ 143).

Kohtuniku ja karistusetäitmise lähendamise seisukohalt väärib tähelepanu määratlus, et järelevalvet kinnipidamis-

karistuste täitmise üle teostab kohtunik, kes ühtlasi otsustab välistöödele lubamise ja avaldab arvamust tingimisi enne tähtaega vabastamise lubatavuse kohta (§ 144). Tähelepanuväärivad on ka vangide eest hooldamist käsitlevad määritlused. Iga tribunaalkohtu juurde asutatakse patronaatnõukogu, kelle ülesandeks on: 1. vabastatute abistamine ja vajaduse korral töö leidmise hõlbustamine, 2. kinnipeetavate perekonnaliikmete abistamine igasuguse toetuse osutamise teel, erandjuhtudel ka rahalise abiga. Patronaatnõukogude kulude katteks asutatakse eriline kassa — cassa delle ammende (§ 149). — Üksikasjaliselt määritletakse ka vangide töötasu, kinnipidamiskaristuste täitmise ajutise edasilükkamise tingimusi ja kinnipeetava vaimse haigustumise juhte (§§ 145—148).

Varanduslikud karistused jagunevad, nagu tähendatud, rahatrahviks ja tasurahaks. Rahatrahv määratakse 50 liirist 50 000 liirini. Kui on ilmne, et tegija majandusliku seisundi tõttu ka kõrgemas määras kohastatud rahatrahv jääb mõjutuks, siis võib kohtunik seda määra suurendada kolmekordseni. Omakasupüüdlikel motiividel toime pandud kuritegude puhul, mille eest seadus näeb ette vaid türmikärituse, võib kohtunik türmile lisandada rahatrahvi.

Tasuraha määratakse 20 liirist 10 000 liirini. Siingi võib kohtunik karistuse mõju suurendamiseks ületada seaduses fikseeritud ülemmäära.

Eriosas on rahalised karistused määratud kahte viisi — kindlamääraliselt ja proportsionaalselt; viimasel juhul pole rahalisel karistusel kindlat ülemmäära (§ 27).

Lisakaristused. — Kuriteo eest määratavad lisakaristused on: 1. riigi- või omavalitsusteenistuse keeld, 2. elukutse või mingi tööala keeld, 3. seaduslik teovõime kaotus, 4. testamenditegemisvõime kaotus ja enne süüdimõistmist tehtud testamendi tühistamine ja 5. isavõimu või abikaasaliikude õiguste jäädav või ajutine kaotus (§ 19) ja, lõpuks, süüdimõistva otsuse avaldamine (§ 36). Mis puutub viimasesse, siis eranditult alati tehakse seda surma ja sunnitööle mõistmisel ja seejuures avalikku kohta väljapandud kuulutustega, kuulutused pannakse välja, esiteks, kogukonnas, kus tehti otsus, teiseks, kogukonnas, kus pandi toime süütegu, ja lõpuks seal, kus oli süütegija viimane elukoht. Peale selle avaldatakse otsus ka ajalehtedes. Ajalehtedes avaldatakse

otsus ka kergemate karistuste korral, kuid ainult seaduses eriti mainitud juhtudel.

Üksikasjaliselt määritletakse CP-s karistuse kohastamise ja modifitseerimise tingimusi. 132. §-i järgi kohastab kohtunik karistust oma suva järgi seadusega määratud piirides; ta peab aga nimetama motiivid, mis määrasid ta suva. Kuid arvestades seda, et karistuse kohastamise tingimused pole määritletud mitte ainult vastavas eripeatükis, vaid ka — ja seejuures õige üksikasjaliselt — seoses süütegude konkurentsi, osavõtu ja süüteo raskust tingivate seikadega, peab tunnistama, et karistuse kohastamisel on kohtuniku suvale seatud CP-s kaunis kitsad piirid. 133. §-s loendatakse seigad, mida kohtunik karistuse kohastamisel peab arvestama; need on aga üldiselt samad, mis loendatud süütegu käsitlevas osas süüteo raskust tingivate seikadena (§ 70). Kohtunik peab arvestama kõige pealt süüteo raskust, mis järeldatav: 1. teo iseloomust, vahenditest, objektist, ajast, kohast ja teistest teo modaliteetidest; 2. kannatanule põhjustatud kahju või ohu suurusest; 3. tahtluse intensiivsusest või ettevaatamatuse laadist. Peale selle peab kohtunik arvestama ka süütegija kuritegelikkust, mis järeldatav: 1. süüteo motiividest ja süütegija iseloomust, 2. endistest karistustest ja süütegija elust ning käitumisest enne süütegu, 3. käitumisest süüteo ajal ja pärast seda ja 4. süütegija individuaalse, perekondliku ja sotsiaalse elu tingimustest (§ 133). Karistuse kustumistingimusi liigitab CP karistust kustutavateks ja süütegu kustutavateks. CP käsitleb neid tingimusi ei vähem ega rohkem kui 35 §-s (§§ 150—184); siingi on rohkesti kordamisi ja endastmõistetavusi.

Süütegu kustutavate seikadena mainib CP süütegija surma enne süüdimõistmist, üldarmamist (amnestia), erasüüdistuse tagasivõttu, kohtulikku andeksandi alla 18. a. alaealistele ja jälgimisaegumist; siinkohal käsitleb CP ka tingimisi karistamist.

Karistust kustutavatena esinevad: süütegija surm peale süüdimõistmist, karistuse täitmise aegumine, armuandmine, süüdimõistmise mittemainimine süütegijate registris, enne tähtaega tingimisi vabastamine ja rehabilitatsioon.

Sellega õieti lõpebki CP üldmääratluste (I raamatu) kriminaalõiguslik osa sõna olulises mõttes. Järgnevad tsiviil-

õiguslikke¹² sanktsioone ja kindlustusvahendeid käsitlevad määratlused. Neist vaatleme siinkohal ainult viimaste, s. o. kindlustusvahendite iseloomulikumaid jooni.

2. Kindlustusvahendid. Nagu alul tähendatud, on CP õige vähesel määral eklektiline; tema iseloomulisemaid jooni on dualism. CP koostajad andsid primaarse ja määrava tähenduse küll süü- ja tasuprintsiibile, kuid ei jätnud seejuures tähelepanuta ka sootuks teissugustest eeldustest sõltuvate vahendite kasulikkust riigile võitluses süütegevuse vastu. Kuid seda alles teises järjekorras ning eraldades seejuures teravalt ja selgepiirilisel karistused ja kindlustusvahendid teineteisest, säilitades mõlemi puhta kuju ja sellega ühtlasi ka suurema mõjuvõimu. Selles on CP dualism.

Kindlustusvahendid on orienteeritud tegija ohtlikkusele, mitte süüle, nende sihiks pole tasu teo eest, vaid ühiskonna kaitse sotsiaalohtlike inimeste vastu individualiseeriva käsitelu abil. See kindlustusvahendite iselaad tingib ka nende kohaldamise õiguslike tingimuste isepärasuse. Neid tingimusi käsitleb CP tunnustamistväärivalt koostatud kindlustusvahendite üldmääratlus (§§ 199 jj.).

CP nimetab kindlustusvahendeid küll administratiivseteks vahenditeks, rõhutades sellega nende karistusest erinevat iseloomu, kuid siiski on nende kohaldamiseeldustes säilinud kriminaalõiguslike elemente. Esiteks, analoogiliselt *nulla poena sine lege* põhimõttega, määratakse 199. §-s, et kohaldatavad on ainult seaduses määratud vahendid ja seejuures ainult seaduses mainitud juhtudel. Teiseks, need vahendid kohaldab kriminaalkohtunik, kas süüdi- resp. õigeksmõistvas otsuses või aga hilisemas, erilises lisaotsuses või koguni ajutise korraldusega enne juurduse lõppu.

Muudes kohaldamistingimustes ilmneb kindlustusvahendite iseseisev ja karistusest erinev iseloom. Seda kõige pealt ajalistes tingimustes. Kindlustusvahendite kui parandamis-, ohutustamishandite rakendamiskestuse ette kindlaksmääramine oleks mõttetu, nende olule vastuoksne; sellest nende

¹² Tsiviilõiguslikest sanktsioonest olgu viidatud vaid järgmisele. Materaalse kahjutasu kõrval näeb CP ette veel ka moraalse — süüdimõistva kohtuotsuse avaldamise näol, kui selle avaldamisega on heaks tehtav süüteoga põhjustatud mittemateriaalne kahju (§ 187). See on nii siis süüdimõistva otsuse avaldamist osaliselt laiendav määratlus.

ajalise ülemmäära lahtiseksjätmine CP-s (§ 207). Küll määrab CP igale vahendite liigile rakendamiskestuse alammäära. Selle alammäära möödudes alistatakse vahendialune katsele, mille sihiks selgitada tema sotsiaalohtlikkust; katse järelduksena vahendialune kas vabastatakse või määratakse temale uus katsetähtaeg. Teatud tingimustel võidakse vahendite rakendamist lõpetada ka enne mainitud tähtaegu; eelduseks on ka sel korral vahendialuse sotsiaalohutus (§§ 207, 209). Isepäraselt käsitellakse ka seaduste ajalist kollisiooni: igal juhul kohaldatakse uuem seadus. Seda tehakse eeldusel, et uuem seadus, kui ta tõesti erineb eelnevast, toob paremaid, täiuslikumaid vahendeid. Ja uuemat seadust kohaldatakse mitte, ainult vahendite määramise ajal, vaid ka hiljemini, vahendite rakendamise ajal (§ 200). Edasi, näiteks, pole kindlustusvahendite kohaldamiseks nõutav kõikide karistatava teo elementide, kõikide karistuse eelduste olemasolu. Üldise reeglina on nõutav, et oleks pandud toime seaduses süüteona käsitatav tegu (§ 202). Nõutav on aga vaid objektiivsete elementide olemasolu, mitte subjektiivsete; kindlustusvahendid on kohaldatavad ka, näiteks, süüdivuse puudumisel. Aga ainuüksi objektiivsete süüte elementide teostamisest on vähe nende kohaldamiseks, on nõutav, et tegija oleks sotsiaalohtlik isik. See on oluline. Teisest küljest võidakse seadusega määratud juhtudel kohaldada kindlustusvahendeid sotsiaalohtlikkude isikute suhtes ka siis, kui nad pole pannud toime seaduses süüteona käsitatavat tegu (§ 202). Nii pole isegi süüte objektiivsete elementide teostamine alati nõutav.

Need oleksid iseloomulikumat kindlustusvahendite isepära ja karistusest erinevust peegeldavad jooned CP-s.

Kindlustusvahendid jagunevad CP-s kinnipidamis- ja mittekinnipidamisvahenditeks (detentive e non detentive). Esimese liigi moodustavad: 1. põllumajanduslikku kolooniasse või töomajja saatmine, 2. ravimis- või järelevalveasutisse paigutamine, 3. kohtulikku vaimuhaiguste-haiglasse paigutamine ja 4. paigutamine kohtulikku parandusasutisse; teise liigi moodustavad — 1. järelevalve alla andmine, 2. ühes või enamas kogukonnas või provintsis viibimise keeld, 3. kõrtside küllastamise keeld ja 4. välismaalaste maalt väljasaatmine (§ 215).

Eesti uus Veksliseadus.

Valter Nõges.

I. Üldisi märkusi. — Käesoleva aasta 4. märtsil jõustus Riigikogu poolt nn. eestindamiskorras vastu võetud Veksliseadus (VS)¹ ning kaotas sellega oma kehtivuse ex-Vene 1902. a. 27. mai Veksliseadustik². Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitatud selle seaduse eelnõu seletuskirjas tähendatakse: „Kuna maksev Veksliseadus üldiselt tunnustatakse rahuldavaks, ei ole tekkinud kavatsusi tema põhjalikumaks muutmiseks³.“ Sama seisukohaga on ühinenud Riigikogu üldkomisjon ning ka Riigikogu ise⁴. Nii polegi uus VS oma suuremas osas midagi muud kui ainult ex-Vene Veksliseadustiku eestikeelne ning seejuures peaaegu sõnasõnaline tõlge. Eesmainitud põhjusel esitabki uus VS ainult väheseid kõrvalekaldumisi ex-Vene Veksliseadustikust. Jättes hindamata siinkohal säärast teoviisi puht otstarbekohasuse seisukohalt⁵, peatuksime käesolevas kirjutises uue ja vana VS-e erinevusil ning tõlke terminoloogilise külje juures.

II. Eesti uue Veksliseaduse erinevusi ex-Vene Veksliseadustikust. — Uues VS-s esinevad kõrvalekaldumised veneaegsest tekstist on kolmesugused:

A) Ex-Vene Veksliseadustiku mõne paragraafi veneaegne tekst on juba varemini kaotanud oma kehtivuse meie seadusandluse tõttu. Vastavad muudatused on sisse viidud uude VS-sse.

1. Nii on muudetud juba 1919. a. vekslite protestimiskorda Ajutise notariaalseadusega, vastavalt millele „Ärakaotatud aktiraamatu asemele vekslite protestide sissekirjutamiseks tuleb notariaalregistris protesti sissekirju-

¹ RT 1932, art. 125. — VS on vastu võetud Riigikogu poolt 19. jaanuaril 1932 ning avaldatud 1932. a. RT 17. numbris 23. veebruaril 1932.

² Vt. VS-e 125. §-i.

³ Vt. Riigikogu IV koosseis. Vabariigi Valitsuse ettepanekud. I—III istungjärg. 1929/30. Tallinna 1930. Veerg 343.

⁴ Vt. Üldkomisjoni ettepanek Riigikogule 17. märtsist 1931, nr. 416/75. — Riigikogu protokollid: Riigikogu IV koosseis. VII istungjärg. 138., 147. ja 148. koosolek. Lk. 2541, 2689 ja 2695.

⁵ Vt. selle küsimuse kohta Nõges, Valter: Genfi Ühtlustatud veksliseadus 1930. aastast. Õiguspoliitiline ja õigusvõrdluslik arutelu „Õiguses“ 1931, nr. nr. 4 ja 5; eriti mainitud kirjutise 2. §-i: Eesti liitumisküsimus Genfi Ühtlustatud veksliseadusega.

tamise juures terve vekslitekst ära kirjutada ja protestitekst vekslile peale mahutada, tarvilisel korral paberit juurde kleepides⁶. Seetõttu on ex-Vene Veksliseadustiku 70. ja 111. § uues VS-s vastavalt muudetud: „Protestiakt kirjutatakse vekslile teisele küljele või, kui teisest küljest ei jätku selleks, lisalehele nõnda, et protestiakti tekst algaks vekslile teise külje lõpul. Protesti sissekandmisel notariaalregistrisse kirjutatakse kogu vekslitekst ühes kõigi pealkirjadega registrisse. Registrinumber ja protesti eest makstud kulud märgitakse protestiaktis⁷.“ Nagu sellest §-st nähtub, on siia sisse põimitud ex-Vene Veksliseadustiku 69. §-i 1. p., mis osa on välja jäetud seepärast uue VS-e vastavast, nimelt 68. §-st.

2. Seisuste kaotamise seaduse tagajärjel on ex-Vene Veksliseadustikust välja heidetud 2. §-i 1. ja 2. p., vastavalt millele ei saanud kohustuda vekslite järgi kõigi usutunnistuste vaimulikud ning talupojad, kel puudub kinnisvara, kui nad ei ole võtnud äritunnistusi⁸. VS-e uue redaktsiooni järgi „Kohustuda nii liht- kui ka käskvekslitega

⁶ RT 1919, 24, I, 59: Ajutise Valitsuse poolt 1. aprillil 1919. a. vastu võetud Ajutise notariaalseaduse III osa.

⁷ VS-e 69. §, vt. ka 109. §-i.

⁸ Vrd. Seisuste kaotamise seaduse II jao 1. osa, RT 1920, 129/130, I, 254. — Seadus seisuste kaotamise seaduse osalise maksmapanemise kohta RT 1920, 129/130, I, 255. — Olgu siinkohal tähendatud, et kinnisvarata talupoegade kohta käiv vekslite väljamiskeeld on kaotanud oma tegeliku kehtivuse juba Vene keisri ukaasiga (Imennoi Vöso-tšaišii ukaz) 6. oktoobrist 1906, antud Vene Põhiseaduse 87. artikli alusel. Mainitud ukaasi vastava koha tekst on järgmine: „VIII Otmenit osobõja postanovlenija: ... b) o zapreštšeni selskim obõvateljam, ne vladajuštšim nedvizimõmi imuštšestvami, objazõvatsja vekseljami (Sv. Zak., t. XI tš. 2, izd. 1903. g., Ust. o Veks., st. 2).“ Sobr. uzak. 1906, nr. 237. Vene seaduskonna 1908. ja 1909. a. järgedes (prodolženije) aga pole ära märgitud Veksliseadustiku 2. art. 2. punkti tühjast, just vastuoksa, neis mõlemis mainitakse, et Veksliseadustikule „ne sostavleno prodolženija za nimeniem uzakonenii, kotorõja podležali bö vneseniju v nazvannõje ustavõ.“ See märges on ka täiesti õige, sest Veksliseadustiku 2. art. 2. punkti tühjamine võis toimuda ainult Vene Põhiseaduses ette nähtud korras, s. t. Riigi Düuma ja Riigi Nõukogu kaudu (Vene Ps-e 86. art.). Seepärast näib olevat õige väita, nagu seda teeb ka prof. A. Kaminka (Ustav o vekseljah, Izd. IV. Kamas, 1928, lk. 25), et Veksliseadustiku 2. art. 2. punkti kehtivus on eesmainitud ukaasi väljamisega ainult ajutiselt seistatud, aga mitte tühjatud. Järelikult, tähendatud punkti tühjamine toimus meil Seisuste kaotamise seaduse kehtimisega, olgugi et antud norm oma tegeliku kehtivuse on kaotanud juba veerand sajandit tagasi.

võivad kõik, kellele seadusega ei ole keelatud võtta endale võlakohustusi⁹.”

B) Uue ja vana VS-e erinevuste teine osa moodustub neist uue endusist, mis on ette võetud kas muutunud olude tõttu või lihtsalt vajaliku paranduse sihiga.

1. Nii on välja jäetud uuest VS-st loomulikult 85. §, mis käis Soome suurvürstiriigi ning Poola kuningriigi kubermangude kohta.

2. Samuti on kustutatud 5. §-i 5. ja 6. p., 37. §-i 5. ja 6. p., 43. §, osaliselt 92. §-i 1. ja 2. p. ning vekslinäidistest XVI ja XVII, sest kõik need käsitlevad laadaveksleid, mis pole vajalikud meie praegustes oludes.

3. Vekslite mittelunastamise tagajärjel on vekslivaldaja õigustatud nõudma ex-Vene Veksliseadustiku järgi vekslisummat ühes 6% aastas, arvates makсутähtpäevast tasumis-päevani. Uues VS-s on tõstetud seda protsendimäära kuult kaheksale, „et mitte soodustada korratuid maksjaid korralikkude maksjate ees“, nagu seda öeldakse Riigikogu üldkomisjoni seletuskirjas¹⁰. Vekslimaksja on õigustatud samuti vekslie ennetähtpäeval lunastamisel makstavast summast maha arvama 8% aastas senise 6% asemel, arvates tegelikust maksupäevast vekslie makсутähtpäevani¹¹.

4. Ex-Vene Veksliseadustiku järgi pidi maksja ise vekslile tegema märkme makse osalise äratasumise kohta vekslivaldajale. Säärane kord on aga võrdlemisi tülikas ning seepärast ta muudeti. Nii omab VS-e 46. § järgmist uut sõnastust: „Vekslipidajal ei ole õigust keelduda vastu võtmast osalist maksu, mida temale pakutakse vekslie maksmiseks esitamisel, kuid sel korral jääb veksel, millel märgitakse toimetatud maksmine, veksliepidajale kätte ja maksja nõudmisel veksliepidajale on kohustatud andma kviitungi makstud summa kohta. Täie summa tasumisel vekslie järgi veksliepidajale on kohustatud vekslie andma üle maksjale ja viimase nõudmisel ka vekslile tähendama saadud summa ja maksja nime¹².”

⁹ VS-e 2. §.

¹⁰ Vt. Üldkomisjoni ettepanekut Riigikogule 17. märtsist 1931, nr. 416/75. — VS-e 49. §-i 1. p., 52. §-i 1. p., 54., 59. ja 107. §.

¹¹ VS-e 98. §-i 2. p.

¹² VS-e 46. §-i sõnastusest ei nähtu selgesti, kes nimelt on kohustatud tegema märkme makse osalise äratasumise kohta. Arvestades aga

5. Uue VS-e 85. §-i 1. punkti järgi, mis määrustab käskvekslite koostamist, „veksliandja võib enese määrata esimeseks omandajaks (veksel enese käsul); ta võib enese määrata ka maksjaks, kui on märgitud maksukoht teisel.“ Veksliseadustiku veneaegses tekstis aga on püstitatud teisel asuva maksukoha nõue omakäsu-vekslite kohta; neis vekslites aga, kus vekslil väljaja on ühtlasi selle lunastajaks, võib ühtida vekslil maksukoht tema väljamiskohaga¹³.

6. Uue VS-e 3. § on täiendatud vekslil esimese omandaja eesnime märkimise nõudega, kuna meil eesnime märkimata vekslid ei väljata ja see tegelikus elus ka raskusi sünnitaks, nagu sellele õigusega viidatakse Vabariigi Valitsuse vastavas seletuskirjas¹⁴. Järelikult siin on sisse viidud VS-sse meil seni tavaõiguslikult kehtinud norm.

7. Lõpuks olgu veel mainitud, et klauselit „ilma minu vastutuse ta“ võib asendada uue VS-e järgi mõne muu samasisulise märkmega, mida aga ei näe ette Veksliseadustiku veneaegne tekst¹⁵.

C) Kahe kõnesoleva veksliseaduse kõik teised erinevused ei esita sisulisi muudatusi: nad on puht redaktsioonilised ning ette võetud suurema selguse saavutamiseks. Näitena olgu siin mainitud eriti VS-e 62. §-i.

Ex-Vene Veksliseadustiku kahe, nimelt 43. ja 85. §-i väljajätmisega uuest VS-st on muudetud viimases vastavalt sellele

kõnesoleva §-i muutmise motiive näib, et see kohus lasub vekslivaldajal. Samas mõttes lahendab selle küsimuse Genfi Ühtlustatud veksliseaduse 39. art. 3. lõik: „Osalise maksmise puhul trassaat võib nõuda selle maksmise märkimist vekslil ja sellekohase kviitungi andmist.“ (Vrd. Väljavõtteid Genfi Ühtlustatud veksliseaduse 1930. a. 7. juuni konventsioonidest. Tõlkinud E. Ein, N. Kaasik ja V. Nõges. „Õigus“ 1931, nr. 4, lk. 174.)

¹³ Selgusetuks jäävad need kaalutlused, mis on põhjastanud täienduslause „kui on märgitud maksukoht teisel“ ümberasetamise VS-e 85. §-i 1. punktis. Kui oleks soovitud siin läbi viia otstarbekohast uuendust, siis oleks võidud teisel asuva maksukoha nõue siit üldse välja jätta. Ka Genfi Ühtlustatud veksliseaduse 3. art. lubab väljata vekslil trassandi enese nimele ning koostada omakäsu-veksleid, kuid ta ei piira kumbagi liiki neist teisel asuva maksukoha nõudega.

¹⁴ Vt. Riigikogu IV koosseis. Vabariigi Valitsuse ettepanekud. I—III istungjärg. 1929/30. Tallinna 1930. Veerg 344.

¹⁵ VS-e 21. ja 50. § ning 101. §-i 2. p.

ka paragraafide numeratsiooni¹⁶. Nagu kirjutise eespoolsest osast nähtub, on uus VS ex-Vene Veksliseadustiku peaaegu sõnasõnaline tõlge, täiendatud ainult mõninga vähetähtsuseliku uuenduse ning muudatusega. See asjaolu lubab kasustada ex-Vene Veksliseadustiku motiive ning tema kohta kujunenud võrdlemisi rikkalikku kohtupraktisist ka uue VS-e kohaldamisel. Mainitud põhjusel oleks olnud otstarbekohaseks jääda püsima ka uues VS-s ex-Vene Veksliseadustiku paragraafide numeratsiooni juurde.

III. Eesti uus Veksliseadus tõlkelt. — Meie õigusteaduslik terminoloogia ei ole veel lõplikult välja kujunenud, seepärast pole ehk liigne lühidalt peatuda uue VS-e keelelise ning peamiselt terminoloogilise külje juures. Tartu Õigusteadlaste Seltsi ning Akadeemilise Õigusteaduse Ühingu ühisettevõttena on töötanud juba mitu aastat Juriidiliste Oskussõnade Komisjon vandeadvokaat F. Karlsoni ja lektor J. H. V. Veski juhatusel ning ülikooli õppejõudude, riigikohtunikude ja teiste õigusteadlaste osavõtul. See oskussõnade komisjon on oma tööga juba lõpukorral. Tema poolt heaks kiidetud ning uuesti loodud oskussõnad on leidnud seni kõige enam tarvitamist käesoleva ajakirja veergudel, Riigikohtu otsustes ning K.Ü. „Looduse“ poolt välja antavas „Eesti Entsüklopeedias“; samuti on nad tungimas meie seadusandlusse, ehkki teatud tagasihoidlikkusega. Möödunud kevadel on välja töötatud mainitud komisjoni poolt oskussõnad ka vekslioiguse alalt, mis on leidnud kasutamist esmakordselt täies ulatuses Genfi 1930. a. Ühtlustatud veksliseaduse tõlkimisel eesti keelde¹⁷.

Asudes uue VS-e keelelise ning terminoloogilise külje vaatlemisele, tuleb tunnustada, et ex-Vene Veksliseadustik on tõlgitud üldiselt hästi ning täpsalt¹⁸.

¹⁶ Mõlemi veksliseadustiku esimeste neljakümne kahe paragraafi numeratsioon ühtib; edasi, uue VS-e §-d: 43—83 vastavad ex-Vene Veksliseadustiku §-dele: 44—84; lõpuks, uue VS-e §-d: 84—124 vastavad ex-Vene Veksliseadustiku §-dele: 86—126. Uue VS-e viimane, s. o. 125. § käsitleb ex-Vene Veksliseadustiku kehtivuse kaotamist.

¹⁷ Genfi 1930. a. Ühtlustatud veksliseaduse tõlge on ilmunud „Õiguses“ 1930, nr. 4, lk. 167—182.

¹⁸ VS-s leidub ebaõnnestunud tõlkeid ainult paaris kohas. Näitena olgu mainitud 15. §-i, mille tekst on järgmine: „Et veksel astuks jõusse esimese omandaja suhtes, selleks on vaja, et veksliaandja annaks selle üle esimesele omandajale.“

Siiski näib, et mõne üksiku termini loomisel või valikul on toimitud võib-olla pisut mehaaniliselt: nii on tõlgitud lihtsalt mõningaid venekeelseid oskussõnu eesti keelde küsimust tõstatamata, kas see või teine venekeelne oskussõna on ise küllalt täppis ning kohane teatud mõiste edasiandmisel. Meie õigusteaduslik terminoloogia on veel lõplikult kujunemata, seepärast peaksime eriliselt valvama terminite loomisel ning nende tarvitusele võtmisel selle järele, et nad ka antud mõistele sisuliselt vastaksid ning seda täpsalt edasi annaksid. Peaksime eriliselt hoiduma ühe ja sama termini tarvitamisest erivärvinguliste või koguni erilaadiliste mõistete äratähendamisel. Säärane lugu on venekeelse terminiga *posrednitšestvo*, millele vastab eestikeelne „v a h e n d u s“. Peale ärimanustoi-
 mingute (sdelki torgovõja po priraštšeniiju) on kõik kaubanduslikud toimingud eranditult vahenduslikud selle sõna laiemas mõttes. Kuid seesama termin selle sõna kitsamas mõttes hõlmab ainult äriagentide ning maaklerite toiminguid. Ning lõpuks, sama terminiga tähendavad venelased seda vekslidõiguslikku mõistet, mida sakslased tunnevad nimetuse all *Ehreneintritt* ja mida prantslased märgivad sõnaga *intervention* ning inglased väljendiga *intervention act of honour*. Ometi erineb see vekslidõiguslik interventsioonitoiming mittemetavalisest vahendustoimingust ja seepärast on lubamatu märgistada mainitud vekslidõiguslikku terminit sõnaga „v a h e n d u s“, nagu seda teeb VS. Selle mõiste tähendamiseks tuleb tarvitama hakata meil eesti keeles teist kohasemat oskussõna, millena võib soovitada täiel määral eesmainitud komisjoni poolt loodud sõna „s e k k u s“¹⁹.

Teine terminoloogiline küsimus, mille juures tuleks peatuda lähemalt, on VS-s tarvitatud sõna „vekslipidaja“, mis asendab tõlkes venekeelset terminit *vekselederžatel*. Näib, et see termin pole üldse õnnelikult valitud, olgugi et ka teistes keeltes esinev vastav oskussõna ise ei erine kuigi palju eesmainituist: peaaegu samatähenduslik on sõnasisult saksa-keelne *Inhaber*, prantsuskeelne *porteur* ning ingliskeelne *hol-*

¹⁹ S e k k u m a (kellegi eest, kellegi asemel) = intervenieren; isikut sekkama = tema eest vahele astuma; sekata. S e k k u s - l u n a s t a m i n e = posrednitšestvo v plateže = Ehrenzahlung; sekkuja-lunastaja. S e k k u s - a k t s e p t i m i n e = posrednitšestvo v prinjatii = Ehrenannahme; sekkus-aktsept; sekkuja-aktseptant. — Kõiki neid uusi oskussõnu on tarvitatud Genfi Ühtlustatud veksliseaduse tõlkes.

der või bearer. Vekslioiguses on siiski vajalik vahet teha vekslil faktilise ning juriidilise käespidaja vahel, esimesele vastab ladina keeles *detentor*, viimasele aga enam sõna *possessor*. Säärast terminoloogilist vahet tunneb prantsuse juriidiline oskussõnastik, kus tähendatakse vekslil faktilist käespidajat sõnaga *détenteur* ning vekslil juriidilist käespidajat väljendiga *porteur*²⁰. Nii võiksime ka eesti keeles tähendada esimest mõistet sõnaga vekslipidaja ning viimast oskussõnaga vekslivaldaja praeguse termini „vekslipidaja“ asemel²¹.

On ju üldiselt tunnustatud tõde, et juristide pere oma enamikus on loomult võrdlemisi konservatiivne, kes ei armasta uuendusi ning püüab kinni pidada äärmise visadusega kõigest vanast. See voores on meil eriliselt omane seaduste redigeerijaile. Juba kaks-kolm aastat tarvitatakse meil õigus-teaduslikus kirjanduses venekeelse termini *isk*'i tähenduses oskussõna „hagi“, kuid uues VS-s esineb selle asemel ikka veel „nõue“, mis vastab ometi venekeelsele sõnale *trebovaniye*. (Seega näiteks *pravo iskovogo trebovaniya* = nõude nõude õigus!) Uue VS-e redigeerijad oleksid võinud samuti ära kasustada terve rea eesmainitud komisjoni poolt vastu võetud ning loodud oskussõnu vekslioiguse alalt, mis on saanud kättesaadavaks üldsusele käesolevas ajakirjas avaldatud Genfi Ühtlustatud veksliseaduse tõlke kaudu ja mis on üldiselt võrdlemisi õnnestunud. Näitena olgu mainitud ainult mõningaid: näitveksel (VS-s: veksel tähtpäevaga ettenäitamisel) = vekseli srokom po predjavleniju = Sichtwechsel;

²⁰ Vt. Genfi 1930. a. Ühtlustatud veksliseaduse 16. §-i prantsuskeelses tekstis: „Le détenteur d'une lettre de change est considéré comme porteur légitime...“ Vrd. Convention portant loi uniforme sur les lettres de change et billets à ordre (avec Protocole, Annexes et Acte finale). Rahvasteliidu ametlikus väljaandes nr. C. 346. M. 142. 1930. II [C. I. L. C., 54 (I)]. Sakslased tõlgivad eestsitceritud kohta kaudselt: „Wer den Wechsel in Händen hat, gilt als rechtmässiger Inhaber...“ (Vrd. Friedberg, E.: Die Handelsgesetzgebung des Deutschen Reiches, neu bearbeitet von Dr. Otto Schreiber. X Aufl., Leipzig, 1914. Lk. 342: Einheitliche Wechselordnung. Abdruck nach der Reichstagsvorlage, 13. Legisl. Periode I. Session 1912/13, nr. 1002, über „das auf der Zweiten Haager Wechselrechts-Konferenz unterzeichnete Abkommen zur Vereinheitlichung des Wechselrechts vom 23. Juli 1912 nebst der zugehörigen einheitlichen Wechselordnung. Art. 15.)

²¹ Nii omaks VS-e 23. §-i algus järgmist sõnastust: „Vekslivaldajaks peetakse vekslipidajat...“

vekslipealdaja (VS-s: pealekirjutaja) = vekselenadpisa-
tel; vekslkohuslik (VS-s: veksl järgi kohustatu) =
vekseleobjazannõi = Wechselverpflichtete jt.

**IV. Lähem ülesanne meie vekslõiguse edasiarendami-
seks.** — Peatunud lühidalt uue VS-e ning ex-Vene Veksliseadustiku erinevusil ning tõlke terminoloogilise külje juures, lubatagu avaldada lõpuks soovi, et äsjajõustunud eestikeelse VS-ga ei seistuks kuigi kauaks meie vekslõiguse edasiarend, sest kehtiv VS jätab lahendamata siiski mõningaid küsimusi ning esitab terve rea vaieldavaid kohti. Meie lähemaks ülesandeks olgu seepärast eeltööde tegemine liitumiseks Genfi 1930. a. Ühtlustatud veksliseaduse konventsioonidega. Kui mainitud konventsioonidega ühinevad Euroopa suurriigid ja tõenäosus selleks on väga suur, siis osutub ka meile temaga liitumine hädavajalikuks, „sest meie ei saaks harrastada separatismi rahvusvahelise tähtsusega seadustiku alal, kui rõhuv enamik Euroopa rahvaid ühise koodeksi on maksma pannud“, nagu seda täie õigusega tähendas meie Kohtu- ja Siseministeeriumi esindaja K. Selter Eesti-Läti-Leedu Õigusteadlaste päeval 1931. aastal ²².

Mõningaid lisamärkmeid Eesti uue Veksliseaduse kohta.

T. Grünthal.

Vene 1902. a. 27. mai Veksliseadus oli omal ajal üks täpsamaid ja viimisteldumaid seadusi. Kuid arvestades seda üli-
suurt tähtsust, mis vekslivahekordadel kodanlikus käibes on, ja nende vahekordade mitmekesisust, pole midagi iseäralikku, et seadusandja töö kõigest hoolest ja põhjalikkusest hoolimata ei suutnud kõiki üksikasju ette näha ja vekslivahekordades esile kerkivaid probleeme lõplikult lahendada. Palju küsimusi oli jäänud vaieldavaks. Kohtutel avanes seepärast uue seadustiku rakendamisel avar tööpõld tõlgendada ning edasi arendada VS-e norme. Vene Senati tegeluses olid vekslküsimused ühed tähtsamaid ja peaaegu iga aasta tuli

²² Vt. Selter, K.: Eesti, Läti ja Leedu õigusteadlaste koostöö korraldamisest 1931. a. kestel. „Õigus“ 1931, nr. 10, lk. 470 jj.

kõrgemal kassatsioonikohtul siin põhimõttelisi seletusi anda. On eriti huvitav, et Vene majandusliku elu tõusuga vekslüküsimused muutusid alatasa keerulisemaks ning et just viimastel aastatel enne revolutsiooni Senatil tuli eriti rohkesti VS-e norme selgitada. Ka vene juriidilises kirjanduses oli veksel üheks akuutsemaks küsimuseks. Mitmed tuntud tsiviilistid on tegelnud selle probleemiga. Juba see asjaolu, et VS oli mitmes kommenteeritud väljaandes ilmunud parimate vekslüküsimuste tundjate poolt (Nolcken, Dobrovolski, Kaminka, Vilson jt.), näitab, millist huvi veksel vene juriidilises teoorias ja kohtutegeluses pälvis. Näis, et 1902. a. VS kippus mõnel alal juba vananema ja et kohtute tõlgendus ei suutnud kõiki ta puudusi ja tühikuid siluda. Maailmasõda ja hiljemini revolutsioon katkestasid Vene seadusandliku töö. Eesti võttis VS-e üle ja see kehtis meil muutmatult 4. märtsini 1932. a. Selle aja jooksul on selgunud, et VS üldiselt vastab veel elunõuetele, mispärast uue seadustiku väljatöötamisest loobuti ja tõlgiti sõnasõnalt vene tekst eesti keelde, tehes selles ainult mõningaid vähema lähtsusega muudatusi ja kustutades norme, mis igasuguse tähtsuse olid kaotanud muutunud riiklikes oludes. Tuleb siiski kahetseda, et seadusandja pole kasustanud juhust VS-e tõlkimisel selle reegleid üksikasjalisemalt revideerida ja selle mõningaid norme, mis tegelikus elus ning kohtutegeluses lahkavamusi tekitavad, redigeerida täpsamalt ja selgemalt. Seaduste eestindamine ei pea ju ainult piirduma tõlkimisega, vaid nende üldise kriitilise revideerimisega ning hinnanguga ja meie olude kohaselt ümbertöötamisega. Elu on ju 30 aasta jooksul edasi läinud, veksel on omandanud koguni teise mõiste ja tema osa kodanlikus käibes on koguni teine kui XX sajandi alul, mil koostati Vene vastav seadustik. Oleks seepärast hädavajalik olnud teha selles seadustikus mõningaid täiendusi ning muudatusi, arvestades kohtutegelust nii Vene kui Eesti iseseisvuse ajast ning Lääne-Euroopa seadusandluse kogemusi. Oleks tulnud lõppeks VS-e üksikuid norme kokkukõlastada hilisemate protsessuaalseadustega.

Näiteks sundotsuste kohta käivad normid (TKS §§ 161¹—161²⁴ ja 1807²—1807⁵), mis Vene tsiviilprotsessi paigutati 1913. a. 26. juuni ja 1912. a. 15. juuni seadusega, aetasid veksligahid hoopis uuele puhtformaalsele alusele. Võistlusprotsessi põhimõtted vähemalt protestitud vekslite järgi taotle-

misel on täielikult kõrvaldatud. Selles erilises menetluses ei toimu näit. mingisugust kolmanda isiku asjasse kutsumist, nagu seda VS-e § 74 ette näeb. Samuti ei ole VS § 76 küllalt kokkukõlas enam TKS § 1807⁵ põhimõtetega, mille järgi juba sundtäite palve andmine asjaomasele kohtule katkestab aegumise. Järelikult katkestub aegumine ka protestitud vekslit järgi nii veksliaandja kui pealekirjutajate suhtes juba sundtäitepalve andmisega¹. Kahjuks on VS-e eestindamisel see küsimus endiselt jäetud lahendamata, sest §§ 72—76 on sõnasõnaliselt tõlgitud Vene seadustiku §§ 73—77.

Edasi on veksliteoorias, samuti tegelikus elus väga vaieldav veksliplangi juriidiline iseloom. Kahjuks pole Vene VS seda probleemi lahendanud kuigi selgesti. § 14 *in fine* lausub ainult, et veksliplank, olgugi see allkirjaga varustatud, ei oma vekslitõudu, kuni ta pole § 3 ette nähtud viisil täidetud vekslitekstiga. Rohkem midagi seadus sellest plangist ei ütle. Kohtutegeluses oli aga veksliplank alaliselt päevakorral, sest et tegelikus elus säärast dokumenti välja anti ning vastu võeti.

Vene Senat (Tsiiviilkassats. dep. otsused 1906. a. nr. 5; 1913. a. nr. 32; 1915. a. nr. 22; 1916. a. nr. nr. 13, 27 ja 44), samuti ka meie Riigikohus (otsus nr. 71, 1928. a.) asusid seisukohale, et veksliplank ei moodusta vekslit, järelikult selle väljaandmine ja vastuvõtmine ei loo mingit vekslivahekorda. Andes kellelegi oma allkirjaga varustatud veksliplangi, annab selle allakirjutaja plangi omandajale õiguse ja võimaluse temaga vekslivahekorda astuda, usaldades plangi omandajale selle täistäitmist vekslitekstiga tema, veksliplangi vastuvõtja, nimele. On plangi vastuvõtja selle oma õiguse teostanud plangi täitmise teel vekslitekstiga oma nime peale, siis on vekseld toimunud, vekslivahekord plangi vastuvõtja ja andja vahel saabunud ning vekseld plangi vastuvõtja, kui vekslit tähendatud esimese omandaja suhtes VS-e § 15 kohaselt jõustunud. On plangi vastuvõtja vekslit oma nimele tekstiga täitnud, siis alles sellest hetkest osutub vekslivahekord tekkinuks ja vekslit omanikul on kõik vekslivahekorras tek-

¹ Vt. selle kohta Riigikohtu tsiiviilosak. otsus 24. oktoobrist /21. novembrist 1929. a. Hans Tomsoni/Eesti Panga asjas, nr. 84—1929. a., kui ka „Õiguses“ nr. 4 — 1930. a. — Kohtunik: Kas kohtule sundtäite palve esitamine katkestab vekslit järgi hagi esitamise tähtaegu?

kinud õigused (VS §§ 3 p. 4, 23, 24). Veksliplangi saaja peab ja võib aga plangi vekslis muuta ainult oma nime peale, ta ei või plangi täitmatult edasi anda teisele isikule ja usaldada sellele selle plangi vekslitektstiga täitmist selle teise isiku nimel. Selle seisukoha järgi veksliplank pole edasiantav vekslina ja tema edasiandmine ei loo mingisugust vekslivahekorda. — See seisukoht on õigusteaduslikus kirjanduses leidnud pooldamist, aga ka arvustust². Tegelikus elus on aga väga mitmekesistel põhjustel allakirjutatud veksliplank tarvitusel mingisuguse aseainena, nagu kohtuteni ulatavaist asjust näha. Oleks seepärast enam kui tarvilik olnud, et seadusandja veksliplangi probleemi nii või teisiti oleks lahendanud, fikseerides kas või selle seisukoha, mis kohtutegeluses omaks võetud, või pannes allakirjutatud, kuid tekstiga täitmata veksliplankide väljaandmise üldse keelu alla. Eriti praegusel ajal, kus majandusliku kitsikuse tõttu massiline vekslite väljaandmine on kujunenud otse fataalseks rahvuslikuks hädaks ja kus veksliplankidega halvas usus talitamisi iga päev ette tuleb, oleks seadusandjal tarvilik olnud seda valusat küsimust lahendada. Üldse oleks vist tarvilik kaalumisele võtta küsimus, kas vekslite väljaandmist ei tuleks piirama hakata riikliku võimu poolt. Kuigi see küsimus tuleb lahendada eeskätt rahvamajanduslikult ning finantspoliitiliselt seisukohalt, oleks siiski vist tarvilik ka VS-sse enesesse mõningaid uusi norme sisse võtta, et vekslite ringvoolu muuta normaalsemaks, eeskätt aga moraalsemaks. Veksel on liiga hädaohtlik instrument selleks, et teda usaldada lihtsa inimese kätte maksuvahendina või krediidi hankimiseks. Segane oli VS-e §§ 58 ja 59 järgi vekslikäendajate omavaheline vastutus, nimelt nende omavaheline regressiküsimus³. Kahjuks on jäänud aga seegi küsimus seaduse eestindamisel endiselt ebamääraseks, mis ka edaspidi tekitab mõtete lahkuminekuid.

Piirdume nende märkmetega. Juba neistki selgub, et

² V. Kaznelson, Blankovekslite žireerimine, „Õigus“ nr. 4, 1929. a.; Savadski, Neskolko slov o peredatše vekselnõh blankov, Vene Kohtum. Ajakiri, 1911. a. nr. 9; M. Vinaver, Vestnik Prava, 1913. a. nr. 6, lk. 146—147; Nolcken, Veksliseadustik, 1913. a. väljaanne, lk. 61.

³ E. Ein, Solidaarkohustised ja veksel, „Õigus“ nr. 8, 1931. a.; K. Parts, Märkmeid E. Eini arutluse „Solidaarkohustised ja veksel“ puhul, sealsamas.

VS ka uuendatud kujul on elust maha jäänud. On seepärast kahtlusega, et seadusandja juba lähemas tulevikus on sunnitud hakkama VS-t parandama ning täiendama. Arvatavasti saab see ülesanne siis ka kergem olema, sest juriidiline haridus süveneb meil alatasa ja tõuseb juurde uusi tööjõude. Praeguses olukorras jääb aga soovida, et meie tsivilistid vekslüküsimustele rohkem tähelepanu pööraksid ja üksikuid meie vastava seadustiku puudusi aitaksid arvustada, sest põhjalik teaduslik arvustus annab võimaluse ka seadusandjale teotseda teadlikumalt ja sihikindlamalt.

Ebaseaduspärasest rikastumisest tekkivaid kohustisi¹.

I. Tjutrjumov.

Pea kõikide seadusandluste, seal hulgas ka ex-vene ja balti õiguse poolt on tunnustatud põhimõtte, et keegi pole õigustatud seadusliku aluseta rikastuma võõral arvel ja et isik, kes ka heas usus on kellelki seadusliku aluseta saanud vara või varalise hüve, on kohustatud saadud vara tagasi andma või tasuma selle väärtuse vastavalt säilinud rikastumisele².

Rooma õiguses on põhjendamatu rikastumise institut iseloomustatud iseärasusega, et kannatanu võib rikastunu vastu esitada tagasiandmise nõudmist ainult sel juhul, kui on olemas põhjendamatu rikastumist tõestavad erilised olukorrad. Rikastunu peab säärasel korral aluseta saadud varast tagasi andma selle, mis on tema käes veel vastava protsessi algamisel³.

Prof. Windscheidi arvamisel põhjendamatu rikastumisest tekkinud kohustis piirdub ainult rikastumise väljandamisega, kusjuures rikastumiseks ei arvata mitte üksnes varanduse esialgset suurenemist, vaid ka kõike seda, mis selle rikastumise alusel omandatud. Rikastumisel saadud

¹ Grimm, D. — Otšerki po utšeniju ob obogaštšeniei, vöp. 1—3; Petražitški — Iski o nezakonnom obogaštšeniei (Vestn. Prava 1900 — nr. nr. 1—5); Rosenblum — Nepravomernoje obogaštšenie (Jurid. Vestn. 1889. a. nr. 2); Sinaiski — Osnovõ gražd. prava, vöp. 2, §§ 70, 71.

² Tjutrjumov — Graždanskoe pravo, 2. izd., § 109.

³ Baron — Sistema rimskago graždanskago prava, vöp. 3, § 280.

vara hilisem hävimine kõrvaldab tagasiandmise kohustise, kui see hävimine on toimunud rikastunu süüta⁴.

Seadusandluste enamik (Saksa, Šveitsi, BES), rääkides rikastumisest seadusliku aluseta (ohne rechtlichen Grund), tõstatab seega mõtte, et tagasiandmisele (tasumisele) kuulub ainult säärane rikastumine, mis on toimunud seaduses kindlaks määratud tingimuste (et toimingut võiks tunnistada seaduspäraseks) puudumisel. Seepärast näit. Vene Tsiviilseadustiku projektis leiduv term „ebaseaduspärane rikastumine“ on vastuvõetavam kui väljend „põhjemadamatu rikastumine“, sest viimane on liiga ebamäärane, sest põhjemadamatuks sõna laiemas mõttes võib sagedasti tunnistada ka säärase rikastumise, mis vastab seaduslikkuse kõigile nõudeile ega kuuluks seepärast tagasiandmisele⁵. Uuemad seadusandlused annavad siiski ses suhtes õigluse põhimõttele üldise seadusreegli tähenduse, väljendades seda (vt. Preisi õigus) säärases üldvormis, nagu: „Erilise õiguseta pole keegi võimas muretsema omale tulusid võõrast varast või võõraste toimingutest ja hankima seega oma varale juurdekasvu võõraste kaotuste arvel.“

Võib kujutella olukorda, et kohustis tunnistatakse maksusetuks vormivigade tõttu, kuid varalised muudatused on toimunud juba enne seda; nii, näiteks, võidakse hiljemini selgunud vormivigade tõttu tunnistada kehtivusetuks muutlaenu dokument, kuid vastav rahasumma on sama dokumendi alusel juba varemini laenutaja poolt edasi antud laenajale. Seepärast, näiteks, Saksa B G B (art. 812), rääkides ebaseaduspärasest rikastumisest, ütleb muu seas: „Tagasiandmise kohustis on olemas ka siis, kui hiljemini ära langeb juriidiline alus, või kui ei saavutata seda olukorda, mida toimingus soovisid mõlemad pooled.“ Sisuliselt ütleb sama ka Šveitsi Tsiviilseadustik: „Isik, kes on rikastunud võõral arvel seadusliku aluseta, on kohustatud saadud rikastumist tagasi andma. Eriti on kohustatud seda tagasi andma see, kes on midagi saanud ilma igasuguse tõelise aluseta, või säärasel alusel, mis pole teostunud või on hiljemini ära langenud.“⁶

⁴ Windscheid — Ob objazatelstvah po rimskomu pravu, lk. 426—427.

⁵ Vt. Tsiviilseadustiku projekt, 5. raamat: kohustis; V k. lk. 378.

⁶ Šveitsi Kohustusõigus 30. III 1911. a., art. 62.

Seejuures Šveitsi õiguse järgi tagasinõudmise õigust pole sellel, kes on tasunud aegumisega kustunud võlgu (art. 63).

Ex-Vene seadusandlusele pole otseselt tuntud ebaseaduspärane rikastumine võõral arvel, kuid et säärased juhud esinevad tegelikus elus väga sageli, tuli kohtupraktises peatuda ka sellel küsimusel ja rakendada seda instituuti ka vene õiguse järgi. Vene Senat põhjendas selle instituudi rakendamist vene õigusse Svodi X k. I o. 574. artikliga, mille järgi keegi ei või temale kuuluvaid õigusi kaotada kohtuotsuseta, mispärast igasugune seadusliku aluseta (kohtuotsuseta) varanduse kaotamine või varanduslik kahju annab ühele poolele õiguse nõuda selle kahju tasumist ning kohustab teist poolt vastavaks tasumiseks. Neist reegleist juhustatuna Vene Senat tunnustas, et keegi pole õigustatud rikastuma võõral arvel (Senati otsused: 1891. a. — nr. 22; 1893 — nr. 73; 1894 — nr. 76; 1883 — nr. 32; 1878 — nr. 85 jt.) ja et väärtuste tasuta üleminekute ei eeldata, mispärast igaüks, kes omandab mingisugused varanduslikud õigused, on kohustatud nende andjale vastu andma samase (väärtusele vastava) ekvivalendi või tasuma saadud varad (1907 — nr. 81; 1893 — nr. 73; 1877 — nr. 183; 1878 — nr. 233 jt.). Hiljemini Senat hakkas viitama peale seaduse mõtte ka art. 574 põhjendusele: „õigluse üldistele põhimõtetele“ (1883 — nr. 32), „õiguse üldisele olukorrale“ (1881 — nr. 81). Loomulikult oleks õiglasem põhjendada seadusliku aluseta saadud vara tagasiandmise kohustist seaduse üldmõtetega, mis määritlevad varade üleminekul ühelt isikult teisele nende üleminekute kindlad vormid⁷. Seega rooma õiguses kui ka BES-s tunnustatud ebaseaduspärase rikastumise reeglid on täiel määral kohaldatavad ka ex-vene õiguse vaatekohalt ja seda ka neil juhtudel, nagu seda tunnustas Vene Senat (1878 — nr. 85 ja 1909 — nr. 85), kui ebaseaduspärane rikastumine esineb lepingulistest suhete olemasolul. Selleks on aga vajalik järgmiste tingimuste olemasolu: 1) et lepingu täitmine varade või isikuliste teenete üleandmise mõttes tõeliselt teostus; 2) et see täitmine toimus eelolevate tehingute ootuses ja 3) et need ootused ei teostunud senisest lepingu täitmisest tekkinud olukorra kasustaja süül, mis on samuti väga oluline tingimus.

⁷ Šeršenevitš — Utšebnik graždanskago prava, izd. 11, § 53.

Kindlaks määrates ebaseaduspärase rikastumise instituudi rakenduse võimaluse vene õiguses, nagu see on BES-s⁸, on vaja ühtlasi määratella selle instituudi tegevuspiirid, et oleks võimalik määratella täpsamalt ka võlgniku vastutavuse ulatust. See küsimus tõusetub eriti seepärast, et vastutavus ebaseaduspäraste rikastumiste ja seaduserikkumiste puhul erinevad tunduvalt teineteisest oma ulatuses, sest et seaduse rikkumisel süüdlane on kohustatud tasuma kõik tema süüst tekkinud kahju, kuna ebaseaduspäraselt rikastunu võib vastutada ainult rikastumise ulatuses, kuigi selle suurus ei peaks vastama tekitatud kahjule. Samal vaatekohal asub ka rooma õigus, tunnustades, et vastutavuse ulatuse määrab rikastumise ulatus, sest rikastuja peab tagasi andma ainult seda, mis tema käes on ebaseaduspärase rikastumise toiminguga saadud varadest, nende varade tagasi nõudmise protsessi algamismomendil, kuigi lisandusega, et tagasiantavale arvatakse juurde kõik selle rikastumise tagajärjel saadud kasud ja seda ka protsessi algatamiseelse aja kohta, kuivõrra need kasud on veel kostja käes; samuti arvatakse juurde ka see osa, millega rikastumine on vähenenud kostja *dolus*'e või *culpa* tõttu. See arvamus, nagu laieneks asendatavate asjade (*res fungibiles*) puhul rikastunu vastutavus ka selle osa peale, mis mingi juhuse tagajärjel vähenenud, on rooma õiguse allikate alusel⁹ juriidilise kirjanduse poolt kategooriliselt tagasi tõrjutud¹⁰.

Prof. Windscheid, pühendades oma teoses tähelepanu kohustise õpetusele rooma õiguse alusel (lk. 426—427), rõhutab eriti, et rikastumise hilisem hävimine kõrvaldab väljaandmise kohustise, kui see hävimine on toimunud rikastunu süüta.

Samale seisukohale on asutud kaasaegseis tsiviilseadustikes, nii näiteks Saksa BGB (art. 818) ütleb: „Tagasiandmise või asja hinna väärtuse tasumise kohustus lõpetatakse asja saaja rikastumise lõppemisega“; või näiteks Sveitsi Kohustusõiguse järgi (30. III 1911. a.), mille art. 64 lausub: „Tagasiandmist ei saa nõuda sel juhul, kui saaja võib tõestada, et tagasiandmise nõude esitamisel ta ei olnud enam

⁸ BES art. art. 3734—3736.

⁹ 1. 25. D. do pr. V: 19, 5; 1. 7. 1. 19. § 2. D. de c. i. 12. 6.

¹⁰ Baron — Ibid. § 280.

rikastunud, kui ainult tema mitteheatahtlikul kujul pole rikastumisel saadud asja edasi andnud, või kui ta selle asja võõrandamisel pidi teadma, et tema vastu esitatakse tagasiandmise nõue.“ Sama reegli, kuigi mitte säärasel kategooriilisel kujul, sisaldab ka Prantsuse tsiviilkoodeks (*Code Civil*), õeldes: „Kui asja saaja on asja müünud heatahtlikult, siis ta on kohustatud tasuma ainult asjast saadud hinna“ (art. 1380). Kindlamal kujul on see väljendatud BES-s (art. art. 3734–3736), mis sisaldab põhimõtet, et rikastumiseks tunnistatakse ainult see osa, mis on kostja varanduses sel momendil, kui temale kuulutatakse tagasinõude hagi kas saadud kujul või asjade näol, mida ta saanud selle heas usus võõrandamise või äratarvitamise asemele. Tagasinõudmisele ei kuulu need osad, mis vastava nõude esitamiseni on kas kostja poolt kurja kavatsuseta ära antud või ära tarvitatud või mis on juhuslikult kadunud.

Vene Senati mõningad kõikumused selles küsimuses ex-vene õiguse alusel on täiesti mõistetavad, sest sealseis tsiviilseadustikes tegelikult puudusid ebaseaduspärase rikastumise instituuti käsitlevad määratlused. Kuid et selle instituudi suurt elulist tähtsust ei saanud eitada ka vene õiguse alusel, siis tuli põhjendada seadusliku alusega saadud rikastumise tagasiandmise kohustist seaduste üldise mõttega (Senati otsus 1833. a. — nr. 32). Kui aga põhimõtteliselt on võimalik ka ex-vene õiguse alusel tunnustada ebaseaduspärase rikastumise olemasolu, siis peame tema olemasolu tunnustama samadel põhimõtetel, mis on selle instituudi aluseks, s. o. rikastumiseks tuleb lugeda ainult seda osa, mis tagasinõude esitamise momendil on veel kostja valduses. Seepärast Vene Tsiviilseadustiku projekti autorid, asudes ses suhtes kehtiva õiguse pinnal, põhjendavad nende poolt projekteeritud reeglid samadele alustele (Projekti art. art. 2596—2600). Seejuures tähendavad redaktorid väga õiglaselt, et mõningail juhtudel teostatud vahetegemine eriti kindlaks määratud ja asendatavate asjade mittetagasiandmise suhtes ei oma küllaldest alust. Asjade asendatavuse omadus ainult raskendab tõestamist, et nõude ajal saadud asi polnud enam saaja varanduse koosseisus, kuid kui on tõestatud, et näiteks rahasaaja veel enne kui ta need rahad oma rahadega ühte pani, saadud rahad kaotas või nende eest ostis teatava kindla asja, mis hiljemini hävis, siis loomulikult oleks ebajärjekindlus lubada siin

esitada tagasisaamise nõuet selle osa suhtes, mis kindlasti määritletud asjade puhul tagasinõudmisele ei kuuluks¹¹.

Kuid siiski ka Vene Senat asus mõnes oma otsuses samale seisukohale, tunnustades näiteks otsuses 1889. a. nr. 23, et „muutlaen, mis tehtud linnavalitsuse ametisikute poolt, silmas pidamata linna määrustega määritletud vastavat korda, on muutlaenu tühine, kuid mis Tsiiviilseadustiku 574. artikli alusel võib põhjustada linna vastutavust rahaandja ees linna tõelise rikastumise piirides.“ Oma otsuses 1907. a. nr. 88 tunnustas Senat samuti, et BES art. 3736 järgi rikastumiseks tunnustatakse ainult see osa, mis on kostja varanduse koosseisus sel ajal, kui temale kuulutatakse tagasinõudmise hagi, ükskõik kas see on samal kujul, nagu ta saadud, või asjade näol, mida tema saanud selle võõrandamise või äratarvitamise (heas usus) asemele. Tagasinõudmisele ei kuulu kõik need asjad, mis vastava nõude esitamiseni on kas kostja poolt halva kavatsuseta ära antud või ära tarvitatud või mis on juhuslikult kaduma läinud.

Järelikult vastutavuse määr säärastel juhtudel on alati piiritletud tõelise rikastumise ga.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas Pensioniseaduse § 19 järgi võetakse arvesse ainult veneaegne teenistus eraraudteedel?

Vastus: eitav.

Pensioniseaduse § 19 ei ole tähendatud, et võetakse arvesse ainult veneaegne teenistus eraraudteel. Seepärast puudub alus pensioniõiguslikuks ajaks mitte arvata teenistust eraraudteel Eesti ajal, kui Eesti kodanik on peale seda aega vähemalt üks aasta pensioniõiguslikus teenistuses olnud. Pensioniseaduse § 19 ei tule käsitada ühiselt sama sead. § 17-ga, sest § 19-s on ainult viide kassadele jne., mis loendatud § 17, kuid see ei tõenda, et § 19-s oleks ette nähtud ainult veneaegne teenistus.

(RkhA toim. nr. 697 II — 1931.)

¹¹ Graždanskoe Uloženie, t. II, izd. pod' redaktsiei prof. Tjutrumova, lk. 1232.

Kas käsitöölised alluvad tööinspektorile ainult siis, kui nad on tunnistanud Tööstusliku töö seaduse § 116 kordas (p. 1) keskvalitsuse määrusega alluvaks töökaitse korraldustele?

Vastus: eitav.

Seaduse laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstus-ettevõtetes (RT 68 — 1924) paneb järelevalve seaduse täitmise üle töökaitse järelevalve ametnikkude peale (§ 22) ja samuti ka Tööstusettevõtete nädalapuhkepäevade seadus (RT 4 — 1926) määrab (§ 11), et selle seaduse ja tema põhjal antavate määruste korraliku täitmise järelevalve, samuti ka seaduse ja määruste rikkujate vastutuselevõtmine kuulub töökaitsekomisjonidele. Eeltoodud seaduse norme silmas pidades tuleb ülesseatud küsimusele vastata eitavalt.

(Rkha toim. nr. 703 II — 1931.)

Kas haridusministri arvamus, mis ta Vabariigi Valitsusele esitab küsimuses, kas arvestada või mitte aastaid, mis määralisel õppejõul ülikoolis väljaspool koosseisu teenitud riigiteenistusena, võib põhjust anda kaebuse tõstmiseks?

Vastus: eitav.

Tartu Ülikooli seaduse (RT 122/123 — 1925) § 77 märkuse järgi Vabariigi Valitsusel on õigus haridusministri ettepanekul riigiteenistusena arvestada täielikult või osaliselt aastaid, mis määralisel õppejõul ülikoolis väljaspool koosseisu teenitud (eradotsendina, ülemäärase abiõppejõuna jne.). Selle seaduse normi järgi küsimuses, kas arvestada või mitte aastaid, mis määralisel õppejõul ülikoolis väljaspool koosseisu teenitud riigiteenistusena, on otsustavaks võimuks Vabariigi Valitsus, mitte aga haridusminister. Sõnad „haridusministri ettepanekul“ määravad kindlaks ainult korra, milles säärased asjad Vabariigi Valitsusele esitatakse. Selles ettepanekus väljendatud haridusministri arvamusel, mis võib olla nii heakskiitv kui ka eitav, ei või põhjust anda kaebuse tõstmiseks adm. k. korras, sest haridusminister ise asja ei otsusta, vaid selle otsustamine kuulub Vabariigi Valitsuse võimkonda.

(Rkha toim. nr. 914 II — 1931.)

Kas maksuasutised on kohustatud maksja palvel teatavatel juhtudel tema kauplust ja tööstust puhaskasumaksu alla panema üheskoos ühise läbimüügi ja vastava kasuprotsendi alusel?

Vastus: eitav.

OMS § 554 viimase lõigendi (RT 1928 — 44) järgi kauplust ja tööstust, mis asuvad otseses ühenduses või vähemalt ühe maksujaoskonna piirides ja on sama ettevõtja päralt, kui tööstust peetakse 8. või 7. järgu tööstusliku äritunnistusega ja kauplusest müüakse ainult oma tööstuse saadusi, võidakse maksja palvel puhaskasumaksu alla panna üheskoos ühise läbimüügi ja vastava

kasuprotsendi alusel, kuigi üldine puhaskasu summa ei ole selgitatud äriraamatutega. Eeltoodud seaduse määruse kohaldamiseks on tarvilik vastav maksja palve.

(Rkha t. nr. 17 II—1932.)

Kas valla piirkonnas kinnisvara omamise fakt loob juba üksi alalise elukoha kinnisvara asukohas ja isikumaksu maksmise kohustise tema omanikule?

Vastus: eitav.

Omavalitsuste maksuseaduste muutmise seaduse (RT 83/84—1924) järgi võib võtta valla heaks isikumaksu kodanikelt 20 kuni 60 aastani, kellel valla piirkonnas alaline elukoht. Seadus ei tee vahet isikumaksu maksmise kohustise puhul kodanikkude vahel, kellel valla piirkonnas kinnisvara ja kellel seda mitte ei ole. Isikumaksu kohustis lasub seaduses piiriteldud kodanikel kohustusena ja seepärast tuleb ka alalise elukoha küsimuse selgitamisel aluseks võtta üldmäärusi, mille põhjal kõikide kodanikkude alaline elukoht tuleb määrata, s. o. BES vastavaid norme. Kinnisvara omamise fakt ei loo veel üksi kinnisvara omanikule alalist elukohta kinnisvara asukohas ja isikumaksu maksmise kohustist selle valla heaks, kus kinnisvara asub.

(Rkha toim. nr. 89 I—1932.)

Kas endist renditalu võib planeerimise teel muuta eluasemekohaks?

Vastus: eitav.

Maaseadus ega Maareformi teost. määrused ei õigusta endisi väikerendikohti planeerimise teel muutma eluasemekohtadeks, vähendades nende põllumaad (MS § 22), kuna vastupidi Plan. tehn. juhtnõõrid näevad ette elujõuetute väikekohtade suurendamist (§ 15 jj.).

(Rkha toim. nr. 262 I — 1932.)

Kas Riigimaade Korralduskomisjon ja samuti Planeerimise Peakomisjon on kohustatud avalikul istungil arutama eraomanduses olevate maade riigimaade vastu vahetamise palveid ja arutamispäevast palujatele kutsetega teada andma?

Vastus: eitav.

Maaseaduse § 15 märkuse 3 järgi Põllutöoministeerium võib piiri õiendamise ja majapidamiste koondamise otstarbel vahetada riigimaid eraomanduses olevate maade vastu Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud juhtnõõride põhjal. Missuguses korras see vahetamine toimub, on ette nähtud Riigi- ja eramaade vahetamise juhtnõõrides (RT 72 — 1926). Ekslik on arvamus, et Riigimaade Korralduskomisjon ja Planeerimise Peakomisjon on kohustatud maade vahetamise palveid avalikul istungil arutama ja arutamispäevast palujatele kutsega teada andma, sest Riigi- ja eramaade vahetamise juhtnõõrid

(§§ 4 ja 5) seda ei nõua, vaid tehtud otsustest saadetakse sooviavaldatajatele motiveeritud otsuse ärakiri (§ 4), mille saamise päevast arvates ühe kuu aja kestel võib korralduskomisjoni otsuse peale edasi kaevata Planeerimise Peakomisjonile ja viimase otsuse peale Riigikohtule adm. kohtu korras.

(RkhA toim. nr. 265 I — 1932.)

Kas kaebajal on õigus kaebetähtaja uuendamist paluda juhul, kui kaebust volituse puudusel kohe tagasi ei anta, vaid administratiivasutise poolt vastu võetakse ja hiljemini kohtu poolt, kelle nimele kaebus antud ja ka kellele kaebus edasi saadetud, volituse puudusel tagasi saadetakse või läbivaatamiselt kõrvaldatakse?

Vastus: eitav.

TKS § 835 lubab möödalastud tähtaja uuendamist juhul, kui kohtule saadetud paberi hilinemine sündis mitte asjaosalise süül, vaid nende ametiasutiste süül, kelle kaudu saatmine aset leidis, või ka ettenähtamatute asjaolude tõttu, sõltumata eraisikute tahtest. AKK § 11² p. 2 põhjal saadetakse kaebus küll administratiivasutise poolt, kelle kaudu kaebus AKK § 11 korras kohtule antakse, volituse puudusel kaebajale tagasi, aga see ei tähenda veel, et kohus ei võiks, kui kaebus on volinikult vastu võetud ja kohtule edasi saadetud, volituse küllaldasust kaalumisele võtta. TKS § 584 p. 4 põhjal on kohus kohustatud, sõltumata poolte poolt küsimuse ülestõstmisest, seda küsimust kaaluma. Ei ole seaduslikku alust leida administratiivasutise tegevuses, kes puuduliku volitusega kaebuse edasi saatis kohtule, kus see läbivaatamiselt kõrvaldati või tagasi saadeti, niisugust süüd, mis lubaks TKS § 835 põhjal kaebe-tähtaja uuendamist paluda. AKK § 44 ja TKS § 263 p. 3 järgi peab, kui kaebus esitatakse kohtule voliniku poolt, kaebusele volikiri ligi lisatama ja kaebaja peab ka kandma järeldused, mis tekivad volikirja puudulikkuse tagajärjel.

(RkhA t. nr. 319 II—1932.)

M. T.

Tsiviilosakond.

Kas kirikuõpetajale makstava regulatiivvilja andmise kohustis lasus vallal kui juriidilisel isikul?

Vastus: eitav.

Vastupidiselt kaebaja väitele, pole vastuolus Liivimaa Talurahvasaad. §§ 229—237, 286, 587, 588 ega BES §§ 1320—1322 reeglitega rahukogu järeldus, et regulatiivvilja andmise kohustis ei lasunud mitte vallal kui juriidilisel isikul, vaid aga valla üksikute talupidajatel, sest mainitud paragraafides ei sisaldu reeglit, mis lubaks järeldada vastupidist. Küll aga kinnitab rahukogu järelduse õigsust Usutunnistuste Seaduste ja Määruste (Vene Svod, XI k. I jj.) § 717

märge 1, mis 1917. ja 1918. a. veel kehtis ja mille järgi igasugustest maksudest luteri usu kiriku ja tema vaimulikkude heaks, välja arvatud lepingujärgsed maksud kirikumaa kasustamise eest, vabad olid kõik isikud, kes oma usutunnistuse järgi luteri usu kiriku juurde ei kuulunud, ning seega ka regulatiivmaksude ja andamite tasumise kohustis võis lasuda ainult üksikutel füüsilistel isikutel, mingil tingimusel aga mitte valla kui juriidilisel isikul. Kuigi regulatiivmaksud jaotati valla organite poolt maksukohuslaste vahel ja nõuti neilt sisse valavalitsuse kaudu, siis sellega ei langenud veel vallale, kui juriidilisele isikule, ainealine vastutus mainitud maksude tasumise eest. (RkhT toim. nr. 477 — 1931.)

Eestkostja ja vaeslastekohtu ülesandeist ning võimust tehingute sõlmimisel alaealiste nimel.

BES § 353 järgi on eestkostja eestkostetava seaduslik esindaja õiguslike tehingute sõlmimisel eestkostetava nimel ning tema poolt sõlmitud tehingud on kohuslikud eestkostetavale (BES § 3110). On sellised tehingud eestkostetava nimel eestkostja poolt sõlmitud vaeslastekohtu erilise loaga, siis on need BES § 358 jõul tingimata kohuslikud ja hiljemini ei või nende vastu tõsta vaidlust. Arvamus, nagu käsitaks vaeslastekohus BES § 358 korras ainult alaealise nimel sõlmitavate tehingute vormilisi tingimusi, osutub ekslikuks, sest kõigil juhtudel, kus tehingu sõlmimise võimalus on tingitud vaeslastekohtu loast, on vaeslastekohus just kohustatud kaaluma ja otsustama sisuliselt küsimust, kas tehing vastab eestkostetava huvidele ning kas see osutub talle kasulikuks või mitte. On aga vaeslastekohus loa andnud tehingu sõlmimiseks tema eestkostja poolt esitatud kava kohaselt, siis eeldab see, et vaeslastekohus asja sisulisel kaalumisel oli jõudnud veendumusele, et kavatsetav tehing vastas alaealise huvidele.

(RkhT toim. nr. 1538 — 1931.)

Kas võib advokaat, kellele antud volikirjas muu seas seisab, et ta volitatud osa võtma esimestest ja korratud oksjonitest, säärase volikirja põhjal osa võtta oma volitaja nimel kinnisvara sundmüügist ostjana (TKS § 1156)?

Vastus: jaatav.

TKS § 1156 ütleb: „Igaüks, kes soovib kinnisvara osta, võib oksjonist osa võtta isiklikult või selleks erilise volitusega varustatud voliniku läbi.“ Järelikult selle seadusnormi tõsine mõte seisab selles, et sundmüügist võib osa võtta iga soovija kas isiklikult või selleks volitatud isiku läbi. Et sundmüügist osavõtmiseks volinikule peaks antud olema eriline volitus osta volitajale kinnisvara, seda TKS § 1156 sugugi ei nõua. Säärane nõue oleks ka täiesti ülearune, sest osavõtt oksjonist ongi sihitud nimelt ning ainult müü-

gile määratud vara omandamisele enampakkumise teel (TKS §§ 1157 a — 1160) ja seega muuks otstarbeks volitust oksjonist osavõtmiseks üldse ei võigi anda. On aga see nii ning on isik, kes kinnisvara soovib osta, avalikule sundmüügile saatnud oma voliniku ja andnud talle volikirja, kus seisab, et see isik on võimustatud tema nimel oksjonist osa võtma, siis sisaldub säärases volikirjas ka see volitus, millist ette näeb TKS § 1156, s. o. võimustus enampakkumisest osa võtta ja osta kinnisvara volitaja nimel ning tema jaoks.

(RkhT toim. nr. 810 — 1932 ja nr. 293 — 1931.)

Töövõtja vastutus temale parandamiseks antud asja varguse korral.

BES § 3438 järgi loetakse kahju juhuslikuks, kui selle tekkimise põhjustas sündmus, mida võimatu oli ette näha inimliku mõistusega ja vältida inimliku jõuga. Sellise juhuslikult tekkinud kahju tasumiseks § 3439 põhjal pole keegi kohustatud. Kokkukõlas nende seadusmäärustega näeb § 4239 ette, et töövõtja vabaneb vastutusest, kui talle parandamiseks antud asi on hukkunud, kadunud või rikutud vältimatu juhuseläbi. Sääraste juhuste hulka kuuluvad § 1380 järgi röövimine, vargus, tulikahju ja teised vältimatud ja ettenähtamatud sündmused, kui need on aset leidnud, hoolimata kõigest asjapidaja hoolest. Sellest järgneb, et töövõtja, kelle töökojast murdvarguse tagajärjel on kaduma läinud temale parandamiseks antud asi, vabaneb vastutusest tööandja ees, kui ta suudab tõestada, et ta asja hoidmisel oli talitanud kõige hoolega ja nimelt oma töökoja kaitseks murdvarguse vastu oli tarvitusele võtnud abinõud, mis inimliku mõistuse järgi oleksid pidanud ära hoidma murdvarguse toimepaneku võimalused. Seda tahtis kostja käesoleval korral ka tõestada, paludes temale tunnistust anda kriminaalpolitsei toimetusest teatise saamiseks, et tema, kostja, oli kõik abinõud tarvitusele võtnud murdvarguse vältimiseks. Selle palve jättis rahukogu hoopis läbi kaalumata, hoolimata sellest, et asjas oli jäänud täiesti selgitamata, millised abinõud oli kostja murdvarguse võimaluse vastu tarvitusele võtnud, leides aga, et kostja polevat käsitusele võtnud kõiki võimalusi, nagu „eriti ehitatavad tõkked, isiklik valve või kindlustamine kindlustusseltsis“. Seejuures pole aga rahukogu sugugi seletanud, millised pidid need „tõkked“ olema, mis kostja pidi oma töökoja kaitseks ehitama; samuti pole näidatud seadust, mis kohustaks kostjat isiklikult öösi omas töökojas valvama ja kindlustama varguse vastu kindlustusseltsides asju, mis, nagu käesoleval korral, talle paariks tunniks olid toodud parandada ja mille järele nõudja õhtul määratud kellaajal ei tulnud ja mis jäid seetõttu kostja töökotta.

(RkhT toim. nr. 90 — 1932.)

T. G.

Kriminaalosakond.

Kas karistuste koostamisel tuleb kantud karistus arvesse võtta?

Vastus: jaatav.

RkhK on seletanud, et üldreeglina võivad RNS § 16, NS § 152 ja UNS § 60 järgi koostamisele ja RNS § 14^a, NS § 133 ja UNS § 66 järgi liitmisele tulla ainult seadusjõusse astunud kohtuotsused ja neis tähendatud karistused. Koostamine seisab selles, et koostuskaristuseks määratakse üldreeglina kõige raskem karistus neist, mis koostamisele tulevad, kuna väiksemad karistused jäävad täide viimata, nad loetakse kaetuks koostuskaristusega. Kui aga juhtub, et koostamismomendil näit. üks karistus juba kantud, siis tuleb kantud karistus arvesse võtta ja koostuskaristuse määramisel see aeg maha arvata.

(RkhK toim. nr. 804 — 1931.)

Kui kohtualune on õigeks mõistetud UNS § 532 p. 3 järgi, kas võib siis kahjukannataja õigeksmõistetud kohtualuse vastu sama sündmuse eest tõsta süüdistust UNS § 530 järgi?

Vastus: jaatav.

RkhK on seletanud, et KKS § 21 keelab teiskordse jälitamise ja kohtu alla andmise ühe ja sama süüteo eest. UNS § 532 p. 3 näeb ette ametniku haavamise ametikohuste täitmisel, ja see süütegu on jälitav avaliku süüdistuse korras. UNS § 530 näeb ette eraisiku auhaavamise, mis jälitav erasüüdistuse korras. Viimane süütegu on teine kui süüdistus § 532 p. 3 järgi. Kohus, arutades asja UNS § 532 p. 3 piires, mõistis kohtualuse õigeks seepärast, et kannatajalinnatönik ei olnud ametikohuste täitmisel, kusjuures kannataja kui eraisiku auhaavamine ei ole kohtuliku uurimise objektiks olnud. Seepärast võis kahjukannataja uue süüdistuse UNS § 530 järgi tõsta.

(RkhK toim. nr. 524 — 1931.)

Kas võib karistada I ja II järgu restorani pidajaid Akts. sead. § 1113 järgi, kui restoranis puuduvad müügil $\frac{1}{4}$ -liitrised riigiviinaga pudelid?

Vastus: karistus tuleb määrata mitte Akts. sead. § 1113, vaid RNS § 29 järgi.

P. asunduses asuvas II järgu restoranis revideerimisel abiaktsiisiinspektori poolt puudusid müügil $\frac{1}{4}$ -liitrised pudelid riigiviinaga. Selle restoranipidaja teo oli kohus viinud Akts. sead. § 1113 alla. Riigikohus leidis, et kohus oli ebaõigelt käesoleval juhul kohaldanud Akts. sead. § 1113, sest selles paragraafis tähendatud sõnade all „kauplemine mitte kooskõlas patendiga“ tuleb mõista alkoholsete jookide müüki kõrgema hinna patendi kohaselt, või müüki, mis pole võetud patendiga üldse lubatud, mitte aga tegevuseta olekut, teatud alkoholsete jookide puudumist müügil.

See kohtualuse teoviis, et tal revideerimisel ei olnud restoranis

ette näidata $\frac{1}{4}$ -liitr. riigiviinaga pudeleid, ei käi mitte Akts. sead. § 1113 ette nähtud süüteo alla, vaid võib kui rahaministri määruse mitmetäitmeline RNS § 29 alla viidud saada.

(RkhK toim. nr. 1051 — 1931.)

Mis teeb kriminaalkohus asitõendina aktile lisatud veksliga, mille veksliväljaandja allkiri on kohtu poolt maksvusetuks tunnistatud, kui selle veksli žiiripealkirjad on õiged?

Vastus: kohus annab veksli seaduslikule omanikule välja.

Riigikohus on seletanud, et kohus võib aktile asitõendina lisatud vekseid maksvusetuks tunnistada ja neid otsustada akti juurde jätta ainult siis, kui vekslid kannavad ainult veksliväljaandjate allkirju, mis kohtu poolt on maksvusetuks tunnistatud. Kannavad aga sääraseid vekslid, mille veksliväljaandjate allkirjad on kohtu poolt maksvusetuks tunnistatud, veel žiiripealkirju, siis ei ole need žiiripealkirjad Veksliseaduse §§ 23 ja 32 järgi maksvusetud, ja sääraseid vekseid ei või kohus akti juurde jätta, vaid ta peab need peale vastava määruse tegemist välja andma seaduslikele omanikele.

(RkhK toim. nr. 551 — 1931.)

Mis teeb rahukohtunik temale saadetud erasüüdistusega, mille arutamine allub teisele rahukohtunikule, kas lõpetab ta selle süüdistuse ära või saadab selle allumuse järgi teisele rahukohtunikule?

Vastus: saadab allumuse järgi teisele rahukohtunikule.

Riigikohus on seletanud, et ei ole õige vaade, nagu võiks rahukohtunik allumuse järgi edasi saata ainult sääraseid kaebusi, mis oma iseloomu ja liigi poolest üldse ei allu rahukohtunikule, ja nagu oleks rahukohtunik kohustatud lõpetama need erasüüdistused, mis temale ei allu, sest KKS § 45 ühenduses § 36-ga ei jäta kahtlust selles, et rahukohtunikul on õigus temale saadetud administratiivvõimude kirjalikud teadaanded ja eraisikute kaebused süütegude üle, kui nad alluvad teise jaoskonna rahukohtunikule, viimasele üle anda, jättes omalt poolt neid arutamata.

(RkhK toim. nr. 780 — 1931.)

P. K.

Varia.

Tartu Õigusteadlaste Seltsi aastapeakoosolek 17. III 1932. a.

Koosoleku avab seltsi esimees A. Palvadre, meelde tuletades aruandeaasta kestel surma läbi lahkunud kaht seltsiliiget (L. Olesk ja M. Wohlfeil), keda mälestatakse püstitõusmisega.

Koosoleku juhatajaks valitakse A. Väärsi, protokollib E. Kubbo.

Päevakorras 1) 1931. a. aruanded, 2) 1932. a. liikmemaks ja eelarved, 3) valimised ja 4) läbirääkimised.

1. Aruanded. a) Tartu Õigusteadlaste Seltsi kassa aruanne, mis revisjonikomisjoni poolt läbi vaadatud ja kinnitatud, võetakse vastu esitatud kujul järgmisena: Tulusid aruandeaasta kestel saadud liikme-maksuna kr. 276.— (1931. a. kr. 213.—; 1930. a. kr. 39.—; 1929. a. kr. 24.—); kassa saldo 1. I 1931. a. kr. 78.32. Kokku tulusid kr. 354.32. Kulused: aruandeaasta kestel makstud kuue arve järgi kr. 299.33, sellest kr. 250.— antud toetusena ajakirjale „Õigus“. Kassa saldo 31. detsembril 1931. a. kr. 54.99. Aruandeaasta kestel on peetud 2 peakoosolekut, 7 juhatus- ja 3 referaadikoosolekut. Uusi liikmeid aasta kestel vastu võetud 3; aruandeaasta lõpul liikmeid 131.

b) Ajakirja „Õiguse“ tulude-kulude aruanne, mis revisjonikomisjoni poolt kinnitatud, võetakse vastu esitatud kujul järgmisena:

Tulud:

Ajakirja müügist:

1931. a. aastakäik	Kr. 3496.40	
Eelmised aastakäigud	„ 495.40	3991.80

Toetused:

Kohtu- ja Siseministeeriumilt	Kr. 1350.—	
Vann. Adv. Nõukogult	„ 300.—	
Tartu Õigust. Seltsilt	„ 250.—	1900.—

Mitmesugused tulud 502.75

Bilanss Kr. 6394.55

Kulud:

Trükikulud	Kr. 2186.70	
Paber	„ 129.43	
Honorarid	„ 1539.56	
Korrektuur	„ 185.—	
Palgad	„ 970.—	
Postikulud	„ 125.56	
Kantseleikulud	„ 59.78	
Kirjandus	„ 46.25	
Komisjonid	„ 308.89	
Reklaam	„ 71.—	
Mitmesugused kulud	„ 707.60	6329.77

Ülejääk 64.78

Bilanss Kr. 6394.55

2. Eelarved. Seltsi liikmemaksuks määratakse juhatuse ettepanekul endiselt 3 krooni aastas.

a) Tartu Õigusteadlaste Seltsi 1932. a. eelarve kinnitatakse järgmisena: Tulud — 1932. a. liikmemaksust kr. 210.—; 1931. a. liikmemaksust kr. 18.—; eelmise aasta kassa saldo kr. 54.99; kokku

kr. 282.99. Kulud — toetus ajakirjale „Õigusele“ kr. 200.—; kantseleikulud kr. 20.—; teenija tasu kr. 20.—; ettenähtamatud kulud kr. 42.99; kokku kr. 282.99.

b) Ajakirja „Õiguse“ 1932. a. eelarve kinnitatakse esitatud kujul:

Tulud:

Ajakirja müügist:

1932. a. aastakäik	Kr. 3400.—	
Eelmised aastakäigud	„ 400.—	3800.—

Toetused:

Kohtu- ja Siseministeeriumilt	Kr. 1200.—	
Vann. Adv. Nõukogult	„ 300.—	
Tartu Õigust. Seltsilt	„ 175.—	1675.—

Saadakse vana võlga		400.—
Mitmesugused tulud		50.—
Kapitalist puudujäägi katteks		55.—

Kokku Kr. 5980.—

Kulud:

Trükikulud	Kr. 2180.—	
Paber	„ 200.—	
Korrektuur	„ 185.—	
Honorarid	„ 1700.—	
Komisjonid	„ 325.—	
Palgad	„ 840.—	
Kantseleikulud	„ 75.—	
Postikulud	„ 150.—	
Kirjandusekulud	„ 75.—	
Reklaam	„ 50.—	
Mitmesugused kulud	„ 200.—	5980.—

Kokku Kr. 5980.—

3. Valimised. Seltsi juhatusse 1932. aastaks valitakse esimeheks A. Palvadre, abiks K. Grau, kirjatoimetajaks H. Reiman, laekuriks M. Taevere, abiks T. Grünthal (kõik endised), abikirjatoimetajaks E. Kubbo (uus).

Juhatuseliikmete asemikudeks valitakse R. Rägo, A. Luiga (endised) ja A. Väarsi (uus).

Revisjonikomisjoni valitakse P. Puusepp, A. Siska ja S. Tatar; asemikuks P. Poom (kõik endised).

Referaadikomisjoni valitakse R. Rägo, A. Palvadre, H. Reiman ja A. Mägi (kõik endised).

A. M.

Vastutav toimetaja: F. Karlson. Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

K. Mattieseni trükikoda O./Ü., Tartu, 1932.

Kas maksuasutised on kohustatud maksja palvel teatavatel juhtudel tema kauplust ja tööstust puhaskasumaksu alla panema üheskoos ühise läbimüügi ja vastava kasuprotsendi alusel?	232
Kas valla piirkonnas kinnisvara omamise fakt loob juba üksi alalise elukoha kinnisvara asukohas ja isikumaksu maksmise kohustise tema omanikule?	233
Kas endist renditalu võib planeerimise teel muuta eluaseme-kohaks?	233
Kas Riigimaade Korralduskomisjon ja samuti Planeerimise Pea-komisjon on kohustatud avalikul istungil arutama eraoman-duses olevate maade riigimaade vastu vahetamise palveid ja arutamispäevast palujatele kutsetega teada andma?	233
Kas kaebajal on õigus kaebetähtaja uuendamist paluda juhul, kui kaebust volituse puudusel kohe tagasi ei anta, vaid administratiivasutise poolt vastu võetakse ja hiljemini kohtu poolt, kelle nimele kaebus antud ja ka kellele kaebus edasi saadetud, volituse puudusel tagasi saadetakse või läbivaa-tamiselt kõrvaldatakse?	234

T s i v i i l o s a k o n d :

Kas kirikuõpetajale makstava regulatiivvilja andmise kohustis lasus vallal kui juriidilisel isikul?	234
Eestkostja ja vaeslastekohtu ülesandeist ning võimust tehingute sõlmimisel alaealiste nimel	235
Kas võib advokaat, kellele antud volikirjas muu seas seisab, et ta volitatud osa võtma esimestest ja korratud oksjonitest, säärase volikirja põhjal osa võtta oma volitaja nimel kinnis-vara sundmüügist ostjana (TKS § 1156)?	235
Töövõtja vastutus temale parandamiseks antud asja var-guse korral	236

K r i m i n a a l o s a k o n d :

Kas karistuste koostamisel tuleb kantud karistus arvesse võtta?	237
Kui kohtualune on õigeks mõistetud UNS § 532 p. 3 järgi, kas võib siis kahjukannataja õigeksmõistetud kohtualuse vastu sama sündmuse eest tõsta süüdistust UNS § 530 järgi?	237
Kas võib karistada I ja II järgu restorani pidajaid Akts. sead. § 1113 järgi, kui restoranis puuduvad müügil 1/4-liitrised riigi-viinaga pudelid?	237
Mis teeb kriminaalkohus asitõendina aktile lisatud veksliga, mille veksliväljaandja allkiri on kohtu poolt maksvusetuks tunnistatud, kui selle vekslil žiiripealkirjad on õiged?	238
Mis teeb rahukohtunik temale saadetud erasüüdistusega, mille arutamine allub teisele rahukohtunikule, kas lõpetab ta selle süüdistuse ära või saadab selle allumuse järgi teisele rahu-kohtunikule?	238

V a r i a .

A. M.: Tartu Õigusteadlaste Seltsi aastapeakoosolek 17. III 1932. a.	238
--	-----

L i s a .

Rkh. 1930. a. otsused	lk. 145—176.
-----------------------	--------------

1932. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

kolmeteistkümne aastat.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann, H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots, A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seaduseandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1930. a. ja 1931. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöolisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.

Tellimishind: **7 krooni** aastas, üksiknumber **75 s.**

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 1 kr. 50 s., 1921. a. — 3 kr., 1922. a. — 8 kr., 1923. ja 1924. a. — 4 kr., 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. — 4 kr. 50 s., 1929., 1930. ja 1931. a. — 7 kr.

Toimetuse ja talituse aadress: **Tartu, Aia tän. nr. 35, telefon nr. 81.**

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti.